T.C. KALKINMA BAKANLIĞI
DAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

Urartu Kültür Rotası Raporu

Araştırma, Uygulama, Pazarlama

ve

Turizm Stratejisi Hakkında Pratik Bilgiler

İçindekiller

1. Urartu Kültür Rotası..... 6

1.1 Tema..... 6

İştirakçiler ve Paydaşlar 7

Rotanın Belirlenmesi..... 7

İşaretleme ve Yön Levhaları..... 7

Rota Özelliklerinin Karşılaştırılması..... 8

Rota Karşılaştırma İncelemesi..... 10

Diğer Kültürel Mirasın Dahil Edilmesi..... 11

Ahlat ve UNESCO Kültür Mirası Listesi..... 11

Akdamar ve UNESCO Kültür Mirası Listesi..... 12

1.2. Urartu Medeniyeti ile İlişkilendirilmiş Diğer Ürünler..... 13

Urartu Mirasının Turizm Ekonomisi İçerisindeki Yeri 13

Müzeler ve İlişkili Tesisler..... 13

Tiyatrolar, Sanat ve Diğer Sergi Galerileri, Kütüphaneler, Konulu Sergiler 13

Tabiat Varlıkları 14

Geleneksel Ürünler..... 15

Urartu Takıları..... 15

Urartu Yemek Kültürü..... 15

Müzik Aletleri..... 16

Festival, Fuar ve Diğer Etkinlikler..... 16

Yerel Şenlikler..... 16

Bir Avrupa Rotasıdan Örnek bir Etkinlik..... 17

2. Hedef Pazar..... 17

2.1 Uluslararası Turizm Akışları..... 17

2.2 Alternatif Turizmde Uluslararası İstatistikler 19

Avrupa ve Amerika..... 19

İran..... 20

2.3 Yürüyüş Rotalarının Turizm Ekonomisine Katkısı..... 21

2.4 Türkiye'deki Kültür Rotalarının Turizme Katkısı..... 22

2.5 Van/Bitlis'teki Mevcut Turizm Pazarı..... 23

2016 Yılı Gelen Ziyaretçi Sayıları..... 23

Kalış Süresi..... 23

3. Pazarlama Amaçları..... 24

3.1 Hedef Gruplar..... 24

A. Tüm Türkiye..... 24

B. Avrupa'dan Gelen Türk Ziyaretçiler..... 25

C. Sırt Çantalılar..... 25
D. Batı Avrupalı ve Kuzey Amerikalı Yürüyüşçüler..... 25
E. Batı Avrupa / Rus / İran'lı Yürüyüşçüler..... 25
F. Özel İlgi Grupları..... 25
3.2 Pazarlama Hunisi..... 26
4. Markalaşma..... 27
4.1 Macera Turizmi Değeri ve Markalaşması..... 27
4.2 Doğu Anadolu Bölgesi'nin Görünürlüğü..... 27
Likya, Karia ve Urartu'ya Gösterilen Nispi İlgi..... 28
Urartu Medeniyeti İmajı..... 29
5. Pazarlama Kanalları..... 30
5.1 Turizm Ofisleri..... 30
5.2 Basılı Medya..... 31
5.3 Seyahat Acenteleri..... 31
5.4 Kullanıcı Desteği..... 31
5.5 Seyahat Fuarları..... 31
5.6 Etkinlik ve Festivaller..... 32
5.7 Kulaktan Kulağa Yayılma..... 33
5.8 Dijital Medya..... 33
5.9 Ürün Pazarlama Yönetimi..... 34
6. Ürün Detayları ve Gereksinimleri..... 36
6.1 Mevcut Şehir Dışı Konaklama Seçenekleri..... 36
Kamp Yerleri..... 36
Öğretmen Evleri..... 36
Dikkate Değer, Sıra Dışı Konaklama Örnekleri..... 37
6.2 Urartu Gelişim Koridoru Kapsamında Konaklama Potansiyeli..... 37
6.3 Restoran ve Kafeteryalar ile Yeme-İçme..... 37
Mevcut durum..... 37
Yöresel Yemekler ve İçecekler..... 38
6.4 Konaklama Rezervasyonları..... 38
6.5 Ev Pansiyonculuğu Eğitimi..... 39
Bilgi ve İletişim..... 40
Turizm Hizmetleri..... 40
6.6 Rehberlik..... 40
Turist Rehberliği..... 40
Dağ Mihmandarlığı..... 40
Rehberlik Kanunları ve Sorunlar..... 40

7. Program İçerikleri..... 41
7.1 Hedef Pazarlar ile Birlikte Tur Programlarının Listesi..... 41
7.2 Uygulama Takvimi..... 42
7.3 Yerel Faydalar..... 43
Sosyal/kültürel Faydalar..... 43
Ekonomik Faydalar..... 44
8. Örnek bölüm: Menua Yolu..... 44
8.1 Alt ve Üst Yapı 46
Yürüyüş Rotasının Altyapısı..... 46
Ek çalışma..... 46
8.2 Muhtemel Yönetim Sorumluluklarının Tanımlanması..... 48
8.3 Kültür Rotası ve Diğer Aktiviteler..... 48
Bireyler veya Küçük Gruplar İçin Kuş Gözlemi..... 48
Bireyler ve küçük gruplar için bisiklet kiralama..... 49
Küçük Gruplar İçin Deniz Kanosu/Kano..... 49
Yıllık Maraton – Menua Koşusu 49
8.4 Rotanın Yakınındaki Kültürel veya Tabii Anıtlar 49
Rusa Gölü'ndeki Urartu/Osmanlı Su Bendi..... 50
Çavuştepe Kalesi..... 50
Menua Yazıtı..... 50
Köprülü Köyü Mezarları 51
Meryem Dönmecer Manastırı Kalıntıları..... 51
Menua Kanalı..... 51
Dilkaya Höyük..... 51
Kıyıcak Sazlıkları / Dönemeç Deltası 51
8.5 Turizm Cazibe Unsuru Olarak Rotanın Yönetilmesi..... 52
Konaklama ve Rezervazyon..... 52
Ulaşım..... 52
Yiyecek/İçecek 53
Yerel El sanatları 53
Yerel Halkın Turizme Yaklaşımı ve Bunun Geliştirilmesinin Yolları..... 53
Farklı Paydaşlar Arasındaki Muhtemel Sorunlar ve Bunların Yönetimi..... 54
8.6 Rota ve Civarlarındaki Yatırımlar..... 54
Rusa Gölü ve Rusa – Çavuştepe Rotası..... 54
Gürpınar'daki Su Değirmeni.. 54
Gürpınar Doğal Su Kaynakları 55
Menua Kanalı..... 55
Kıyıcak Sazlıkları / Dönemeç Deltası 56

Ek 1. Boyama işaretlerinin özellikleri

Ek 2. Yön Levhalarının Özellikleri

Ek 3. Tabela Listesi

Ek 4. Eğitim Kursları / Toplantılar

Ek 5. Bütçe

Sunum: Bu rapor, Urartu Gelişim Koridoru projesi esnasında oluşturulan üç adet raporun (Mevcut Durum Analiz Raporu, Pazarlama Planı ve Yönetim Planı) derlemesi niteliğinde olup, proje araştırma ve uygulama safhalarını belgelemektedir. Van Gölü Kültür Rotası pazarlama ve turizm stratejilerine yönelik bilgiler, bu raporun çerçevesini oluşturmaktadır.

Rapor, Urartu Kültür Yolu'nun ilk safhasının uygulamaya geçmesi için atılması gereken adımları göstermekte ve farklı paydaşların bu işi nasıl yürüteceğine dair öneriler sunmaktadır. Raporun içeriğinde ayrıca, rotanın teması, yapısı, pazarlama ve uygulamaya dair pratik bilgiler de yer almaktadır.

1. Urartu Kültür Rotası

1.1 Tema

Rotanın teması, Urartu Gelişim Koridoru'dur ve temanın konusu tarihseldir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus vardır. Van Gölü etrafında bulunan bölgenin tarihi, sonraki dönemlere ait önemli anıtlara ve tarihi olaylara da ev sahipliği yapmaktadır ve rotayı yürüyen ziyaretçilerin, bu dönemlerle etkileşimi teşvik edilmelidir.

Tema, göl etrafındaki ve diğer bölgelerdeki herkesçe bilinen, tarihi Urartu sit alanları ile gerekçelendirilmektedir. Bunlar, Van Kültür Envanteri'nde belgelenmiş ve proje haritasında gösterilmiştir. Urartu Medeniyeti'ne ait bulguların Türkiye'deki ve yurt dışındaki çeşitli müzelerde sergileniyor olması, rotanın geçerliliği ve tanıtımının bir parçası olarak düşünülmelidir.

Urartu sit alanlarının coğrafi dağılımı, ulusal sınırlarımızı aşmaktadır. Her ne kadar Urartu Medeniyeti'nin merkezi Van Gölü'nün doğu yakasında bulunsa da, Ermenistan ve İran'da yapılan arkeolojik kazılarda da önemli yerleşim ve tahkimat kalıntılarına ulaşılmıştır. Bu da rotanın uluslararası sınırlar boyunca uzatılarak, Avrupa Konseyi sınırlar ötesi Kültür Rotası olarak tescillenmesi olanağını sunmaktadır. Van Gölü civarındaki Urartu Medeniyeti uzantıları proje haritasında belirtilmiştir. Türkiye içindeki ve dışındaki diğer bölgeler ise haritanın ön sayfasında gösterilmektedir.

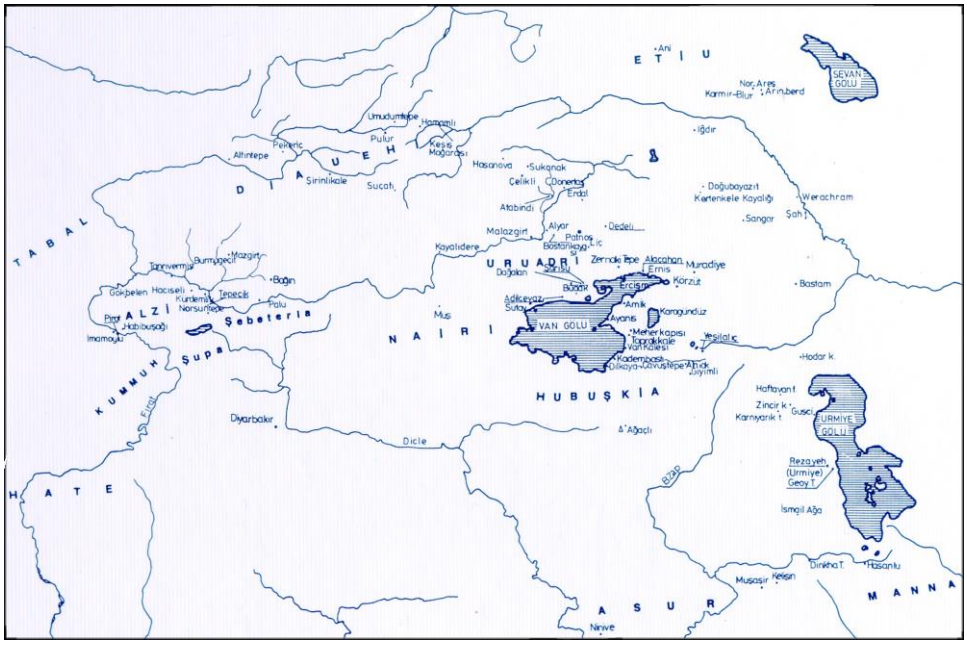

İştirakçiler ve Paydaşlar:

Urartu Gelişim Koridoru bağlamında rotanın ana iştirakçisi, bağlı kuruluşu olan Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'nın da işbirliğiyle, Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'dır (DAP). Eğer proje Van bölgesinin dışına genişletilirse, Kuzey Doğu Anadolu, SERHAT, İpek Yolu ve Karacadağ Kalkınma Ajansları da projeye dahil edilebilecektir.

Urartu rotasında yukarıda belirtilen paydaşların yanı sıra; turizm sektörü, özel konaklama, ulaşım ve yiyecek/içecek işletmeleri, rota üzerinde yer alan muhtarlar, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları, 14. Orman Bölge Müdürlüğü ve Van/Bitlis İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri de eklenebilir.

Rotanın Belirlenmesi:

Rota, internet ortamında ya da mobil telefon uygulamalarında yayınlanmaya uygun formatlarda hazırlanmış ve harita üzerinde gösterilen, indirilmesi mümkün GPS noktaları ile belgelenmiştir.

Halihazırda Urartu Kültür Koridoru'nun üç etabı belirlenmiş ve bu etapların açıklamaları raporun ilgili bölümlerinde verilmiştir.

İşaretleme ve Yön Levhaları:

Avrupa'daki işaretleme biçimleri, bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir[1]. Kültür Rotaları Derneği'nin kültür rotası yapım ve yönetimi ile ilgili hazırladığı rehber kitabın ilgili bölümünde işaret ve levhaların farklı bölgelerdeki standartları gösterilmiştir[2]. Türkiye'deki standart uygulamaya göre, yürüyüş rotaları işaretlenmeli ve levhalandırılmalı, bisiklet rotaları ise sadece başlangıçta ve yürüyüş rotalarıyla kesiştiği noktalarda levhalandırılmalıdır. İşaretlemede, kırmızı ve beyaz çizgiler (yaklaşık 20 x 20 cm boyutlarında) rota üzerinde bulunan ağaç, kaya ya da diğer kalıcı nesnelerin üzerine parlak boya ile boyanır. Rota, kavşaklarda daha sık olmak koşuluyla, her 80 metrede bir kırmızı-beyaz çizgiler ile işaretlenmelidir. Urartu Kültür Koridoru'nda, bazı yerlerde işaretlenebilecek kaya ya da ağaç bulunmamaktadır. Bu tarz noktalarda, kısmen toprağa gömülü beton bloklar kullanılması önerilmektedir. Böylelikle bu blokların üzeri işaretlenebilecektir. Zira bu blokların bölgeye taşınması gerektiğinden mümkün olduğunca az sıklıkta kullanılması daha uygundur.

Ek2'de[3] yer alan standart levhalandırma önerilmektedir. Ek 3'te ise her etap için gerekli olan levhaların listesi bulunmaktadır.

Eğer etaplar üzerinde her belediyeden farklı gruplar çalışacaksa, tutarlılık sağlanması adına tüm işleri yönetecek bir denetmen işe alınması fayda sağlayacaktır.

Bisiklet rotasının, yürüyüş rotasıyla kesiştiği noktalar haricinde levhalandırılması önerilmemektedir ancak, yürüyüşçüler ve bisikletçiler için mobil telefon uygulaması geliştirilmesi tavsiye edilmektedir. Bu konu hakkındaki detaylar, Pazarlama Planı'nda verilmiştir.

[1] http://www.era-ewv-ferp.com/era/download/ ENG WAYMARKING 2017 01.pdf, ENG WAYMARKING 2017 02.pdf

[2] Eryurt, H. ve Clow K., 2016, 'Kültür Rotaları Rehberi', sf. 64

[3] Eryurt, H. ve Clow K., 2016, 'Kültür Rotaları Rehberi', sf. 48

Rota Özelliklerinin Karşılaştırılması:

Aşağıdaki tabloda, Urartu Yolu, farklı özellikler açısından, Türkiye, Avrupa ve Amerika'dan birer rota ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir[4].

Temel bilgi	**Apalaş Yürüyüş Patikası**	**Büyük Alpler Geçişi**	**Karia Yolu**	**Urartu Rotası**
Ülke	ABD	İtalya	Türkiye	Türkiye
Havalimanı	17 adet	3 adet	3 adet	1 adet
Başlangıç/Bitiş noktası	Springer Dağı, Georgia / Katahdin Dağı, Maine	Molini di Calasca /Alpe Cruina / Ventimiglia	Karpuzlu, Eskihisar, Bodrum, Datça, Hisarönü, İçmeler	Van – Gevaş, Muradiye – Van, Tatvan - Ahlat
Köy/kasaba/ilçe	12 ilçe	65 köy	50 köy/kasaba	9 ilçe
Yol ile erişim	1-3 günde bir vasıta	Her gün	Her gün	Her gün
Erişim puanlaması	**1**	**3**	**5**	**2**
Uzunluk	2180m	1000km	800km	320km
Uzunluk (gün)	180 gün	55 gün	45 gün	20 gün
Sezon	Mart- Ekim	Tem-Eylül	Mart - Kasım	May - Eylül
Tehlike	Ayılar	Bazen köpekler	Bazen köpekler	Köpekler
Diklik	Dik	Çok dik	Orta	Orta
Zorluk puanlaması:	**4**	**5**	**2**	**3**
Boya ile işaret	Beyaz	Kırmızı/beyaz	Kırmızı/beyaz	Kırmızı/beyaz
Yön levhaları	Kısmen	Tüm kavşaklarda	Tüm kavşaklarda	Tüm kavşaklarda (planlanan)
Bilgi panoları	Yok	Yok	Yok	Var (planlanan)
Gönüllü kişi	6.000 kişi; 240.000 saat	Bilinmiyor	20 kişi; 3 hafta	(Planlanıyor)
Üyeler	43.000	Yok	Yok	Yok
Yönetim organı	Yaklaşık 60 çalışan	Yerel kulüpler; Rehber kitap yazarları	Rotanın yaratıcıları	DAP/DAKA
Bakım/onarım puanlaması	**3**	**1**	**4**	**-**

[4] http://www.appalachiantrail.org/; http://www.alpenquerung.info/Alpenueberquerung/GTA-Grande-Traversata-delle-Alpi; https://www.kariayolu.com/

Konaklama	Rotada çok az yerde mevcut	Her gece için pansiyon, otel veya ev konaklaması; (Yılda 100-200 ziyaretçi)	Hemen hemen her gece için pansiyon, otel veya ev konaklaması	Az sayıda mevcut konaklama imkanı
Kulübeler	Var	Var	Yok	Yok
Kamp yeri	Var	Var (Az sayıda)	Var (Az sayıda)	Var (Az sayıda)
Her gün için bir su kaynağı	Var	Var	Var	Var
Yiyecek	5 günlük gıda beraberinde taşınmalı	Her gün için köy yemeği imkanı bulmak mümkündür	Her gün için yemek imkanı bulmak mümkündür	Neredeyse her gün için yemek imkanı bulmak mümkündür
Konaklama / imkanlar puanlaması	**1**	**5**	**4**	**3**
Açılış yılı	1937	1980	2012	2018
Rehber kitap	Birkaç adet (İng)	Almanca/İtalyanca /İngilizce (haritalı)	İngilizce/Türkçe (haritalı)	-
Mobil uygulama – GPS verileri	Yok - Var	Yok – Var (ancak farklı kaynaklarda)	Yok - Var	Yok – Var
Sosyal medya – internet sitesi	Thetrek.co; www.appalachiantrail.org; https://www.nps.gov/appa/index.htm	Yok	www.cariantrail.com https://www.facebook.com/thecariantrail/	www.urartular.com ve www.urartians.com (Planlanan)
Rehberli turlar	Yok	Az sayıda	Var	-
Ürün satışı	Yılda 14.800 kitap siparişi	Yok	2000 rehber kitap satışı	Yok
Destek puanlaması	**3**	**1**	**5**	**-**
Yürüyüşçü sayısı/ yıllık	2-3 Milyon	1000	Bilinmiyor	-
Ziyaretçi uyrukları	91% ABD	En çok Alman	En çok T.C.	-
İl/bölge nüfusu	120.000.000 (1 saatlik araç mesafesinde)	5.000.000 (Piedmont)	1.000.000 (Muğla)	1.000.000 (Van)
Tabii Koruma	Milli Parklar'a	Parco Naturale	Bafa Gölü Tabiat	Nemrut

	bağlı	Alpi Maritimi; Ecrins; Vanoise	Parkı	Kaldera Milli Park
Arazi mülkiyeti	Yönetim kurulunun mülküdür	Özel veya orman arazilerindeki kamuya açık patikalar	Kamu arazisi; Orman Md.	Kamu arazisi; Orman Md.
İsmin bilinirliği	Güçlü	Düşük	Orta	Düşük
Tanıtım	**5**	**2**	**3**	**-**
Kullanıcı profili:				
Yaş	Ortalama 32	50-65	-	-
Cinsiyet	54% erkek	58% erkek	-	-

Rota Karşılaştırma İncelemesi:

Her rotanın farklı bir pazarı bulunduğundan, rotalar için kullanıcı gözünden bir SWOT analizi yapmak mümkün değildir. Yürüyüşçü talepleri de farklılaşabilmekte, bir yürüyüşçü kolay bir rota isterken diğeri zorlu bir mücadele peşinde olabilmektedir. Bu yüzden, yukarıdaki tabloda bulunan derecelendirmelerden bazıları, yeni özelliklerle birlikte yeniden sıralanmıştır. Bu derecelendirmeler, her rota hakkındaki farklı blog ve basın makalelerinin kıyaslanmasıyla değerlendirilmiştir[5].

	Apalaş Yürüyüş Rotası	**Büyük Alpler Geçişi**	**Karia Yolu**	**Urartu Rotası**
Erişim:	1	3	5	2
Zorluk:	4	5	2	3
Bakım/Onarım:	3	1	4	
Konaklama/gereçler:	1	5	4	3
Destek:	3	1	5	
Tanıtım:	5	2	3	
Manzaralar:	1	4	5	4
Geleneksel köyler:	1	5	3	4
Gastronomi:	3	5	4	4
Tarihi yerler:	1	2	5	5

Bu tablo, bakım ve onarım ile destek ve tanıtımın, kültürel veya gastronomik özelliklerden daha önemli olabileceğini göstermektedir. Aslında, Apalaş Yürüyüş Rotası yürüyüşçüleri, zorluk, konaklama imkanlarının olmayısı ve servis imkanlarının

[5] www.trailjournals.com

kısıtlı oluşunu, rotayı tamamlama görevinin zorlu ama gerekli bir parçası olarak görmektedir.

Diğer Kültürel Mirasın Dahil Edilmesi:

Urartu kültür mirasının yanı sıra, Van Gölü yakınında dikkat çeken konuma ve Dünya Mirası Listesi potansiyeline sahip, iki önemli ziyaret yeri daha vardır.

Ahlat ve UNESCO Kültür Mirası Listesi[6]:

UNESCO Dünya Mirası Listesi, 1972 yılında oluşturulmuş ve protokol, 192 ülke tarafından imzalanmıştır. 182 ülke, geçici listede yer alan sit alanlarının onaylanması için başvuruda bulunmuştur. İlk başvurular, Güney Avrupa'dan yapılmıştır ve dolayısıyla onaylanan ilk sit alanları bu bölgede yoğunlaşmaktadır. Şimdiye dek 1073 sit alanı kabul edilmiştir ki, bu da yılda ortalama 24 onaya tekabül etmektedir. Kabul ölçütleri, zaman içinde zorlaştırılmıştır. Komite, artık yapının sadece tarihi değeri değil aynı zamanda yönetim planı ve yapıya ayrılan bütçe konularında da tatmin edilmelidir.

2000 yılında, Türkiye'deki diğer 12 sit alanının yanında, "Urartu Ahlat Mezarları ve Osmanlı Kalesi" de geçici listeye eklenmiştir. Bunlar, listede bulunan 71 alandan en eskileridir[7]. Ahlat; içinde 200 mezar taşı bulunan meşhur mezara, 11 kümbete (diğerlerinin sadece temeli kalmıştır) ve daha pek çok Selçuklu kalıntısına, Urartu kalıntıları üzerindeki Osmanlı kalesine, vadide bulunan Selçuklu köprüsüne, hamamlara, kayalara oyulmuş mağaralara ve tepenin üzerine inşa edilmiş müstahkem kaleye ev sahipliği yapmaktadır.

Başvuru açıklama özetine UNESCO internet sitesinden ulaşılabilmektedir[8]. Ancak, bu başvuru, UNESCO'nun sonradan eklenen "Evrensel Değer Olma Gerekçeleri" "Gerçeklik ve Bütünlük Beyanı" ve "Diğer Benzer Yapılarla Karşılaştırma" gibi kriterlerini karşılayamamıştır.

Geçici listede bulunan sit alanları 10 ölçüte göre değerlendirilmektedir[9]. Ahlat için sunulan dosyada iki adet ölçüt esas alınmıştır. Ancak açıklamada yer alan bilgilerin yetersiz olması, bu ölçütlerin değerlendirilmesini zorlaştırmış ve başvurunun başarı şansını ciddi oranda düşürmüş olduğu belirtilse de, Dünya Mirası Konseyi'nin tavsiyesi ile 2015'ten bu yana ülkelere geçici listeyi kısmen ya da tümden değiştirme hakkı tanınmıştır[10].

Ahlat'ı Dünya Mirası Listesi kabulüne hazırlamak için yeniden bir yönetim planı hazırlanmalı ve yapılacak işler için bütçe ayrılmalıdır. Bu hazırlık, ilk başvurunun ne kadarlık kısmının değiştirilmesi gerektiğine ve Dünya Mirası Konseyi'nin yönergelerine bağlı olarak yaklaşık 2 yıl sürecektir[11]. Herhangi bir girişimden önce, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile görüşülerek iki soru gündeme getirilmelidir:

[6] http://whc.unesco.org/en/list/

[7] http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=tr

[8] http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1401

[9] http://whc.unesco.org/en/criteria/

[10] http://whc.unesco.org/en/upstreamprocess/

[11] http://whc.unesco.org/en/preparing-world-heritage-nominations/

- Türkiye geçici listesi "Üst Kaynak Değişim Talebi" yöntemi ile değiştirilmek isteniyor mu? Eğer isteniyorsa bu değişiklikte Ahlat'a ne derece önem verilecektir?
- Kültürel varlıklar için plan hazırlamaya yönelik oluşturulan Avrupa Birliği hibe programı (no. 137347) Temmuz 2015'de[12] duyurulmuş ve ardından iptal edilmiştir. Gelecekte, yönetim planı için bütçe ayrılması planlanıyor mu?

Yukarıdaki iki koşul yerine getirilmediği takdirde, Ahlat'ın Dünya Mirası Listesi'ne kabul edilme şansı oldukça düşüktür.

Tüm bu zorluklar ile yukarıdaki iki husus göz önünde bulundurulduğunda ve Turizm ve Kültür Bakanlığı'ndan tam destek ve bütçe alınmadığı takdirde, UNESCO başvurusu için gereken hazırlıklar, özellikle sit alanı ve yönetim planı hazırlığı, konularında harcama yapılmamalıdır.

Akdamar ve UNESCO Kültür Mirası Listesi**:**

Akdamar Kilisesi, diğer 9 anıtla birlikte 2015 yılında Türkiye geçici listesine eklenmiştir. Buna müteakip, kapsamlı yenileme çalışmaları yapılmış, inşa edilen iskele ile adaya ulaşım kolaylaştırılmış ve 2010'dan bu yana yapının yıllık dini vecibeler için kullanımına izin verilmiştir.

Başvuruda, tarihçe ve yapılar hakkında açıklamalar yer almaktadır. "Evrensel Değer Olma Gerekçeleri" için sunulan ölçütler dikkate değerdir ve 10 ölçütten 5 tanesini karşılaması ile sıralamada oldukça yüksek bir yere sahip olabilecektir. "Gerçeklik ve Bütünlük Beyanı" kilisede yapılan işleri açıklamakta ve "Diğer Benzer Yapılarla Karşılaştırma" ise benzersiz dış süslemeleri açıklayarak adaylığı haklı çıkarmaktadır.

Başvurudaki etkenler göz önünde bulundurulduğunda ve her iki başvuruya da bakıldığında, Akdamar'ın UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girme olasılığı Ahlat'a oranla daha yüksek gözükmektedir[13]. Ancak, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile görüşülmesi gereken sorular burası için de geçerlidir. Eğer bölgedeki iki aday için bakanlığın hibe programı geçerli olursa, Akdamar'ın Ahlat'a göre bir takım avantajları bulunmaktadır:

- Restorasyon çalışmaları tamamlandığı için plan, fotoğraf ve çizimler hâlihazırda bulunmaktadır ve fazla bir güncellemeye ihtiyaç yoktur;
- Alan küçük ve yalıtılmış durumdadır ve dolayısıyla güvenlik ve yönetimi göreceli daha kolaydır;
- Tekne turu ücretlerine eklenecek bakım masrafları ile ihtiyaç duyulan mali destek karşılanabilir;
- Kilisenin üzerinde bulunduğu adanın, az rastlanan kuş türlerini de kapsayan ekosistemin bir parçası olması göz önünde bulundurulacak ölçütlerden biridir.

Bu nedenlerden dolayı Akdamar, UNESCO Dünya Mirası Listesi adaylığı için Ahlat'a göre öncelikli olmalıdır. Yukarıda değinilen hibe programı hayata geçirildiği takdirde, iyi hazırlanmış bir başvurunun başarı şansı yüksek olacaktır.

[12] https://webgate.ec.europa.eu/europeaid/online-services/index.cfm?ADSSChck=1443911235370&do=publi.welcome&searchtype=RS&orderby=upd&orderbyad=Desc&nbPubliList=15&aofr=137347&userlanguage=en

[13] http://whc.unesco.org/en/tentativelists/6035/

1.2. Urartu Medeniyeti ile İlişkilendirilmiş Diğer Ürünler

Urartu Mirasının Turizm Ekonomisi İçerisindeki Yeri:

Aşağıda özetlendiği üzere, arkeologların araştırmaları gösteriyor ki, Urartu kültürü Doğu Anadolu'nun tarih ve coğrafyasında önemli bir yer kaplamaktadır. Fakat Urartu medeniyetinin bıraktığı mirasın Van Gölü civarındaki ekonomiye katkısı düşüktür.

Urartu kültürel mirasının ekonomiye katkı sağlayabileceği 3 yol aşağıda sıralanmıştır:

- Markanın Dışavurumu – sit alanları, müzeler ve ürünler: Bu üç unsur arasında bağlantı kurularak, ziyaretçilerin zamanda yolculuk yapmaları ve Urartu kültürünü yakından tanımaları sağlanabilir.
- Tecrübe - Ziyaretçiler, Urartu medeniyetinin devamı niteliğinde, yerel kültür ve coğrafyayı deneyimleyerek (manzara, gastronomi, müzik, el yapımı ürünler, vb.) Urartu'yu yeniden "yaşayabilir".
- Marka Kimlik - Oluşturulacak marka, Van Gölü civarında gerçekleşen çeşitli yerel festivallerin ortaklaşa tanıtımı ve yeni festivallerin pazarlanmasında kimlik görevi görebilir.
-

Müzeler ve İlişkili Tesisler:

Van Müzesi, 2010 yılındaki deprem sonrasında gördüğü hasar nedeniyle kapatılmıştır. Daha sonra müzenin Van Kalesi yakınındaki koruma bölgesi, eski şehir merkezi ve mezarlığa yakın bir konuma taşınmasına karar verilmiştir. Yeni müze tamamlanmıştır ve Urartu dönemine ait eserlerin ve diğer parçaların yeni binaya taşınma süreci devam etmektedir. Yeni müzenin resmi açılışı Urartu tarihi ve kültürünü tanıtmak için önemli bir fırsat olabilecektir.

Ayrıca, Ahlat'ın batı yakasında, mezarlık ve diğer önemli alanlara yakın bir konumda, yeni bir müze daha inşa edilmiştir.

Yukarıda bahsedildiği üzere, Urartu Gelişim Koridoru'nun ve müzelerin entegrasyonunun aşağıdaki açılardan ele alınması gerekmektedir:

- Fiziksel entegrasyon: Rota ve müzeler arasında levhalandırma çalışmaları;
- Tanıtım malzemelerinin entegrasyonu: Bu konuya Pazarlama Planı'nda değinilmiştir;
- Urartu imgesinin entegrasyonu: Özellikle, müzedeki Urartu öğeleri ile rota boyunca yer alan sit alanlarındaki Urartu kalıntıları arasında entegre bir tanıtım-anlatım sisteminin oluşturulması;
- El yapımı ürün ve hediyelik eşyaların entegre edilmesi: Müze mağazalarının, rota kullanıcılarına hitap eden ürünler satması ve rotanın internet sayfasında müzedeki ürünlerin tanıtımının yapılması, vb.

Tiyatrolar, Sanat ve Diğer Sergi Galerileri, Kütüphaneler, Konulu Sergiler:

Bu kaynaklar, farklı temalarda süreli sergiler düzenlemek için kullanılabilir. Bu sergiler, yerel halkı, Urartu tarihi, rotaların kapsamı, geçici ve daimi cazibe merkezleri hakkında bilgilendirebilir. Özellikle okul çağındaki çocuk ve gençlerin bu sergilere ve

film gösterimlerine getirilmesine öncelik verilerek, bu yolla onların tarihe olan ilgileri canlandırılmalıdır. Film ve fotoğraf sergileri için, yerel şenlik vb. etkinlikler de kaynak materyal oluşturabilecektir.

Tabiat Varlıkları:

Van Gölü etrafındaki çevre, Urartu zamanlarıyla mukayese edilemez; eski dönemlerde, Urartu ve ondan sonraki medeniyetler, orman örtüsünden, özellikle sedirlerden faydalanmış ve zamanla buradaki orman miktarını tüketmiştir. Geniş kapsamlı bir ağaç ekimi çalışması ile, bu durum kurtarılabilecektir. Benzer çalışmalar, Sultan Dağları ve Toroslar'ın bazı yerlerinde yapılmıştır[14].

Bu bölgedeki tabiat varlıklarının yönetimi, Orman ve Su İşleri Bakanlığı 14. Bölge Müdürlüğü'nün sorumluluğundadır ve aşağıda belirtilen Urartu Gelişim Koridoru bölgeleri, Doğa Turizm Planı[15] ile kesişmektedir.

- Van Gölü (Sulak/Ramsar Alanı)
- Bend-i-mahi Deltası[16]
- Dönemeç (Engil) Deltası[17]
- Rusa / Turna Gölü (Sulak/Ramsar Alanı)
- Zernek Baraj Gölü (Sulak/Ramsar Alanı)
- Nemrut Krateri Tabiat Anıtı (31.10.2013) ve Ramsar Alanı (2012) ve 1. derece Doğal Sit Alanı (19.12.2002)[18]
- Ahlat Kuş Cenneti ve Ahlat Sazlıkları[19]

Yukarıda belirtilen bölgelerde yapılacak her türlü işaretleme ve levhalandırma işlemleri için Orman ve Su İşleri ile Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün onayı gerekmektedir. Levhalandırma, rotaya duyulan ilgiyi arttırmakla kalmayacak, aynı zamanda bu bölgelerin çevresel değerlerini de gözler önüne serecektir. Farklı tarzda ziyaretçilerin dar bir alanda etkileşim halinde olduğu Nemrut Kalderası bölgesine ise özel hassasiyet gösterilmelidir.

Türkiye'de çevresel miras yönetimi önemli bir konudur. Rota boyunca yer alan fiziksel çevreyi, ağaçlandırma ve çöplerin toplanması da dahil olmak üzere her yönüyle kapsamaktadır. Rotanın sürdürülebilirliği Rota Yönetim Ekibi'nin sorumluluğundadır. Ancak, çevresel yönetim sadece tüm paydaşların ortak çalışması ile mümkün olabilmektedir.

Bunun için aşağıdaki hazırlıkların yapılması gerekmektedir:

- Rota üzerinde yer alan köylerde çöp temizliği yapılması (Nemrut Dağı etrafında çöp toplama hizmeti bulunmamaktadır ve Milli Parklar planının, bu önemli sorun çözülmeden uygulanması oldukça güç gözükmektedir);
- Duş, tuvalet ve atık su kanalizasyon sistemi tahsis edilmesi;

[14] 6. Orman Bölgesi, Burdur

[15] http://bolge14.ormansu.gov.tr/14bolge/MASTER%20PLANLARI/VAN%20%C4%B0L%C4%B0%20DO%C4%9EA%20TUR%C4%B0ZM%20MASTER%20PLANI.pdf

[16] Türkiyenin Önemli Doğa Alanları II Cilt s 390

[17] Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları II Cilt s 376

[18] Türkiyenin Önemli Doğa Alanları II Cilt s 354

[19] Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları II Cilt s 356

- Yerel halka çevre koruma bilinci aşılanması (Okul çağındaki çocukların bulundukları çevrenin ve doğanın farkında olmalarının sağlanması ve yasak avlanmanın engellenmesi de dahil);
- Görsel olarak iyileştirme çalışmaları (Köylerin ve civar bölgelerin gelen ziyaretçiler nazarında daha ilgi çekici hale getirilmesi için, eski yapıların, duvarların, çiftçilik ekipmanlarının, pınarların ve diğer su kaynaklarının korunması da dahil olmak üzere çeşitli adımlar atılması).

Geleneksel Ürünler:

Urartu Takıları:

Urartu takılarına ait eserler Amerika, Avrupa, İsrail ve Türkiye'de, İstanbul Rezan Has Müzesi'nde bulunmaktadır[20]. Urartu kemerlerinden oluşan bir koleksiyon ise Adana Müzesi'nde sergilenmektedir. Van Müzesi'ndeki koleksiyonda da çok sayıda Urartu takı parçaları ve örnekleri bulunmaktadır[21]. Prof. Dr. Mehmet Işıklı'ya göre Ayanis'te bulunan yüzlerce takı, kemer ve zırh parçaları da ayrıca müzeye gönderilmiştir. Prof. Dr. Oktay Belli ve Doç. Dr. Rafet Çavuşoğlu bu konuda yazmışlardır[22]. Yeni müzenin açılması ile daha zengin ve tamamlanmış bir koleksiyon sunuma hazır hale gelecektir.

Urartu Yemek Kültürü:

Prof. Dr. Mehmet Işıklı'ya göre Urartu sitlerinde bulunan saklama depoları, kış için tutulan yiyecek stokunun merkez yönetim tarafından kontrol edildiğini ve muhtemelen rahip ve yetkililer tarafından dağıtıldığını işaret etmektedir. Urartu'nun ana besin kaynağını tahıl ve tahıl ürünleri, baklagiller ile koyun, keçi, sığır ve kümes hayvanları oluşturmuştur. Anadolu tıpkı şarapçılıkta olduğu gibi arıcılık ve bal üretiminde de Mezopotamya'ya öncülük etmiştir.[23]

Hititler döneminde yetiştirilen tarım ürünlerinin; buğday, arpa, fasulye, bezelye çeşitleri, mercimek, nohut, burçak, soğan, salatalık, antepfıstığı, hurma, kiraz, nar, zeytin olduğu bilinmektedir. Her ne kadar Van Gölü civarında bu ürünlerin bir kısmının yetiştirilmesi mümkün olmasa da *(örneğin zeytin ağaçları 1000 metreden yüksek rakımda yetişemez)* bu ürünlerin Urartu döneminde Van'a ticaret yoluyla gelmiş olması ve tandır ocaklarında pişirilmiş olması muhtemeldir.

Van Ticaret ve Sanayi Odası iki kez Uluslararası Doğu Anadolu Bölgesi Geleneksel Mutfak Kültürleri ve Van Yemekleri Sempozyumu (2009/2010) düzenlemiştir. Yöresel yemeklerin tanıtıldığı etkinliğe Van civarından yaklaşık 35 restoran katılmıştır. Dr. Oktay Belli'ye göre, Van Gölü'nde tutulan balıkların tüketildiğine dair arkeolojik bulgular mevcuttur.

[20] http://ismek.ist/blog/icerik.aspx?p=55, https://www.academia.edu/10173284/Rezan_Has_M%C3%BCzesi_Urartu_Tak%C4%B1lar%C4%B1

[21] http://www.worldcat.org/title/adana-bolge-muzesindeki-urartu-kemerleri-the-urartian-belts-in-the-adana-regional-museum/oclc/957276042?referer=br&ht=edition

[22] Urartu Kemerler; Doç Dr Rafet Çavuşoğlu, 978-9758919963; Urartu Takılar Prof Dr Oktay Belli 9757641469

[23] http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/71/2037/21170.pdf

Müzik Aletleri:

Günümüze ulaşan Urartu müzik aletleri arasında demir ve bronz çanlar bulunmaktadır ki, atlarda kullanılan teçhizatların bir parçası olması muhtemeldir [24]. Müzelerde Asur, Babil ve Mısırlıların kullandığı, arp ve lir gibi telli çalgılar da bulunmaktadır [25]. Akustik kutuya sahip arplar Mezopotamya'ya Urartu Krallığı kurulmadan önce gelmiş, buradan tüm Asya ve Güney Avrupa'ya yayılmıştır. Urartu Krallığı'nda da kullanıldığını varsaymak yanlış olmayacaktır [26].

Kuzey Mezopotamya'da bulunan ve MÖ 900-700 yıllarına ait bir bronz levha tef çalan Asurlu tasvir etmektedir [27]. Victoria Doubleday'e göre, "Orta Doğu'da Çerçeveli Davul: Kadınlar, Müzik Aletleri ve Güç" kitabında; bunun gibi çeşitli boylardaki çerçeveli davullar 3000 yılı aşkın süredir Orta Doğu ve Asya'da bilinmektedir [28].

Urartular konusunda uzman bilim insanlarının başında gelen Prof. Dr. Oktay Belli "III. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu" isimli çalışmanın 132 ve 136. sayfalarında özellikle flütün günümüzde de kullanıldığına dikkat çekmiştir: "Bu ilginç müzik aleti, günümüzde Hakkari bölgesinde yapılan düğünlerde halen kullanılmaktadır. Büyük bir zevk ile çalınan OBUA'ya (flüt) yöresel olarak "PİK" denilmektedir. Hakkari bölgesinde 2800 yıldan beri kullanılan bu ilginç müzik aleti Urartularda kadın sanatçılar çalarken, günümüzde yalnızca erkekler tarafından çalınmaktadır."

Bu bilgiden hareketle, Urartu çalgılarının bugünkü yöresel çalgılara benzediği söylenebilir ancak yapılan müzikler arasında bir benzerlik bulunup bulunmadığına dair bir kanıt bulunmamaktadır.

Festival, Fuar ve Diğer Etkinlikler

Yerel Şenlikler[29]

İlçe	**Mevcut festivaller/şenlikler**	**Planlanan etkinlikler**
Van	Flamingo festivali - Ekim Ayı	Uluslararası Van Turizm Fuarı - Ekim Ayı
Muradiye	Elma Festivali Ekim 2013	-
Erciş	İnci Kefali festivali - Mayıs 31 – 2 Haziran Emrah ve Selvi Kültür ve Sanat Haziran 2. Haftası	-

[24] https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1977.186/

[25] Koyuncık'tan Assur dikey açısal arp, Yedi Büyük Monarşide, George Rawlinson, Gutenberg, 2005

[26] http://www.harphistory.info/index.php?option=com_content&view=article&id=184&Itemid=20&lang=en

[27] http://www.harphistory.info/index.php?option=com_content&view=article&id=184&Itemid=20&lang=en

[28] https://www.jstor.org/stable/852696

[29] http://resmitatiller.net/van-festival-ve-etkinlik-takvimi/; Van ve Bitlis İl Turizm Müdürlüğü

Edremit	Su sporları festivali – Ağustos	-
Gürpınar	Artos Dağı Uçurtma Şenliği - Mayıs 2011	-
Gevaş	Deli Emin Bisiklet Festivali - Mayıs Akdamar Ayini - Eylül Çocuk ve Gençlik Tiyatro Festivali - 7 Eylül 2014	-
Bahçesaray	Fekiye Teyran Kültür Festivali - 14-15 Haziran	-
Bitlis	Kurtuluş Bayramı - 8 Ağustos Atatürk Teşrifleri - 13 Kasım Hıdrellez - 6 Mayıs	-
Adilcevaz	Süphan Dağı Asya Müzik festivali – Nisan	-
Ahlat	Ahlat Avrasya Kültür Buluşması Şenliği - Ağustos 23-25 Ceviz Festivali - Eylül	-
Tatvan	Doğu Anadolu Kültür ve Sanat - Temmuz Nemrut Yayla Şenliği - Temmuz 7-14	-

Bir Avrupa Rotasıdan Örnek bir Etkinlik

Başarılı etkinliklere verilebilecek örneklerden biri de 2016'da düzenlenen ve 4 belediyenin organize ettiği; 400'den fazla katılımcı ile çeşitli yerel kurum ve iştirakçilerin (Orman Bakanlığı, Alpler İlk Yardım, Pro Loco… gibi) dahil olduğu Via Francigena Maratonu'dur[30]. Bu etkinlikte, katılımcılar için dinlenme noktaları tahsis edilmesi ve etkinliğin tanıtımı gibi sorunların üstesinden başarıyla gelinmiş olması, rotanın hem yerel halk hem de işletmeciler nezdinde bilinirliğini önemli seviyede arttırmıştır. 2016'daki maratonun başarısı, 2018 için sunulan Yürüyüş Maratonu[31], Toskana Maratonu[32], Dünya Ultra Maratonu[33] gibi etkinliklerin önünü açmıştır. Bu etkinlikler, rotanın İtalya'daki çeşitli etaplarında düzenlenmektedir ve Avrupa Via Francigena Birliği (EAVF) ile eşgüdümlü yürütülmektedir.

Ayrıca Via Francigena, rota boyunca düzenlenen etkinliklerle ilgili bir web sayfasına sahiptir[34].

2. Hedef Pazar

2.1 Uluslararası Turizm Akışları

[30] https://www.facebook.com/events/577692729050856/

[31] http://www.francigenamarathon.it/en/

[32] http://www.francigenatuscanymarathon.it/

[33] http://www.francigenaultramarathon.it/

[34] http://www.festival.viefrancigene.org/it/

Türkiye, Dünya çapında, uluslararası turizm varış noktası sıralamasında, 1995 yılında 15. sıradayken, 2016 yılında 10. sıraya yükselmiştir. İlk dokuzda yer alan ülkelerden yalnızca üç tanesi, Çin, Meksika ve Tayland, 'gelişmekte olan destinasyon' olarak tanımlanmaktadır. Geriye kalanların çoğu, daha tecrübeli Avrupa pazarlarıdır.

Avrupa'dan Türkiye'ye varış sayılarının diğer gelişmekte olan yerlerle kıyaslanması:

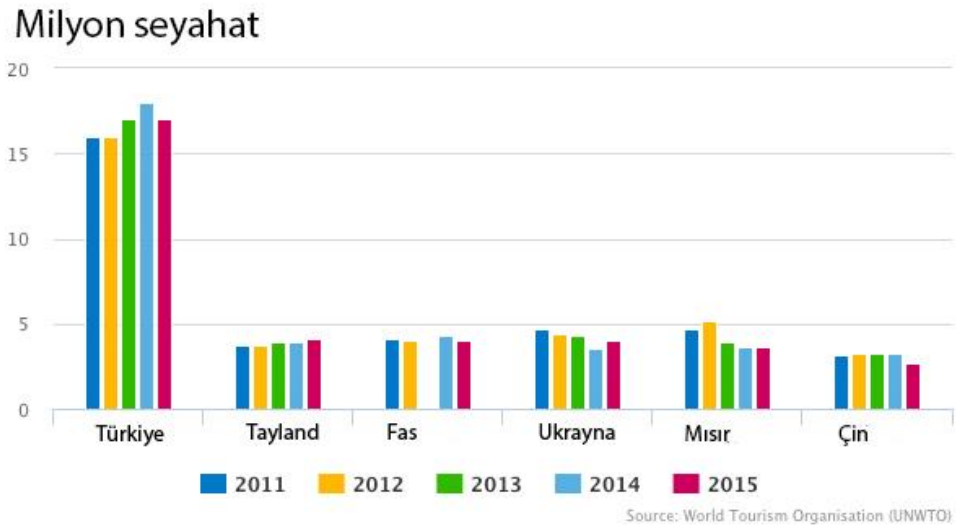

Türkiye, yakın konumu ve sahil turizminin erken başlaması nedenleriyle, Avrupa için, diğer gelişmekte olan destinasyonlardan çok daha geniş bir pazardır.

Zorlu macera gezginleri, seyahat başına ortalama 668 Dolar harcarken, daha kolay macera severler ise ortalama 649 Dolar harcamaktadır. Ancak, Türkiye, Avrupa için oldukça bilinen bir varış noktası olmasına karşın, yürüyüş/macera turizm destinasyonu olarak tanımlanmamaktadır. Yürüyüş/macera turizm destinasyonu olarak bilinen belli başlı ükeler arasında Tayland, Çin, Hindistan, Nepal, Bhutan, Vietnam gelmektedir[35].

2017 yılında Türkiye'ye turist gönderen ülkeler[36]:

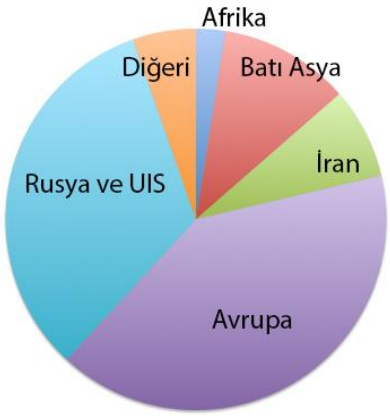

[35] https://www.cbi.eu/market-information/tourism/trekking-tourism/

[36] www.turizm.gov.tr

Orta Doğu ile Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri ve İran'dan gelenlerin oluşturduğu turizmin önemi her geçen gün artmaktadır. Ancak, bunun uzun vade bir akım olup olmadığını görmek için henüz erkendir. Öte yandan, Avrupa, hala daha zengin bir turist kaynağı olarak listede yer almaktadır.

Avrupa ve İran'dan uluslararası turizm harcamaları[37]

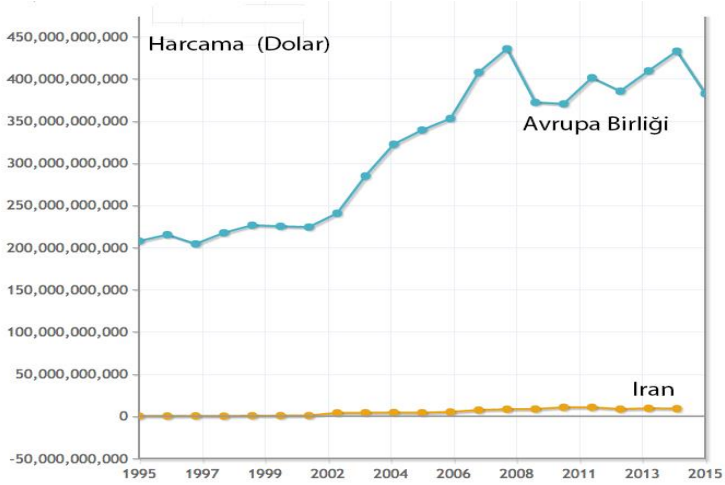

Burada yer alan ilk ziyaretçi hedef grupları, yerel ve ulusal seyahat acenteleri ile yukarıda verilen bilgiler baz alınarak çıkarılmıştır. Pazarlama çalışmaları ilerledikçe, kategoriler de çoğaltılacaktır.

2.2 Alternatif Turizmde Uluslararası İstatistikler

Avrupa ve Amerika:

Farklı ülkelerdeki açık hava aktiviteleri için bazı istatistiki bilgiler mevcuttur. Örneğin, Finlandiya'da nüfusun %75'i yürüyüş yapmakta, %60'ı bisiklete binmekte ve %30'u da daha uzun yürüyüşlere çıkmaktadır. Fransa'da ise nüfusun %68'i yürüyüşe çıkmakta, %33'ü bisiklete binmektedir. Fransa'daki yürüyüş kulüplerinin üye sayısı yarım milyondan fazladır. Almanya'daki nüfusun %56'sı düzenli olarak yürümektedir.[38]

Aşağıdaki tablo, Amerika'da bu tarz açık hava aktivitelerini yapan aktif katılımcıların sayısını göstermektedir.[39]

[37] https://www.indexmundi.com/facts/indicators/ST.INT.XPND.CD/compare#country=eu:ir

[38] Uluslararası Kültür Rotaları ve Ulusal Koruma Standartları Raporu, 2016 (KRD; Yılmaz. A & Felix, J.)

[39] https://www.statista.com/statistics/190202/number-of-participants-in-outdoor-activities-in-the-us-2009/

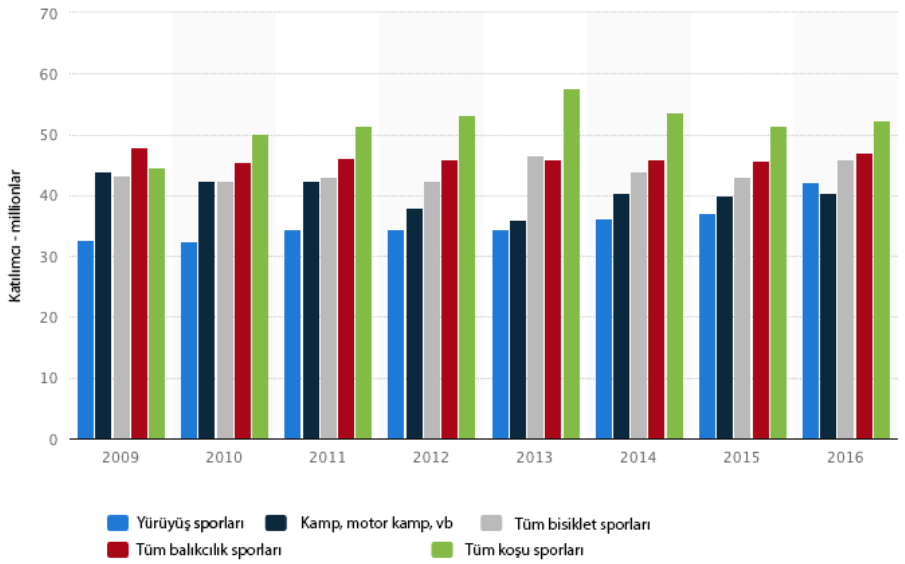

Bu tablo, bu dönem yapılan ve birkaç gün süren yürüyüşlerin sayısının istikrarlı bir artış sergilediğini göstermektedir. Amerikan yürüyüş rotalarının finansmanı, her eyaletin yıllık yol bakımı vergisinin içinden alınan küçük bir miktarla ve ayrıca bağışlarla sağlanmaktadır.

Alternatif turizm gelir oranı istatistiklerine erişmek zordur, ancak; [40]

- Finlandiya Orman yetkilileri, Milli Parklara yapılan her 1 Euro'luk yatırımın, 10 Euro olarak dönüş yaptığını belirtmiştir;
- Fransa'da bisiklet turizminden elde edilen yatırım gelirinin her 1 Euro için 3,8 Euro olduğu tahmin edilmektedir;
- Almanya'da, yürüyüşçülerin 3,7 milyar Euro harcadığı ve 144.000 küçük işletmeyi desteklediği tahmin edilmektedir. Benzer bir şekilde bisikletçiler de 4 milyar Euro harcamış ve 186.000 iş imkânı sağlanmıştır.

Bu rakamlar, katılımcıların sağlıklarını daha iyi hale getirdiğinden devlet sağlık bütçelerindeki katkıyı içermemektedir.

İran'da:

İran'daki turizm sektöründe, doğa temalı farklı turizm çeşitleri de mevcuttur. Doğaya dayalı bu tarz eko-turizm kategorileri, gün geçtikçe hem kamu politikalarında hem de pazar talebinde önemli bir görünürlülük kazanmaktadır. Bu tür turizm etkinliklerinin, yerel halkları ziyaret etmenin ve bu halklara alternatif geçim kaynakları sağlayarak yaşam standartlarını geliştirmenin sorumlu bir yolu olduğu düşünülmektedir[41]. İran'daki ekoturizme olan ilginin artmasında, diğer turizm çeşitlerine kıyasla ekoturizmin daha az tesis ile altyapı gerektirdiği ve dolayısıyla, daha az yatırım ihtiyacı yarattığı gerçeği de vardır. Ekoturizm turları, diğer gezi paketlerine nazaran daha bütçe dostudur ve daha uygun fiyatlı tesis ve imkanları kullanmaktadır.

[40] Uluslararası Kültür Rotaları ve Ulusal Koruma Standartları Raporu, 2016 (KRD; Yılmaz. A & Felix, J.)

[41] Ehsani A. (2011) "an investigation of impact of "Ecotourism Clusters" on the quality of life of local communities (GARMEH and SHIB DERAZ case villages)"

İran'daki en gözde ekoturizm etkinlikleri, tüm doğa severlerin satın almaya gücü yetebileceği fiyat aralığında ve çeşitliliğindedir. Bu etkinliklerin başında dağ tırmanışı, yürüyüş, kırsal turizm ve köy pansiyonlarında konaklama gelmektedir. Doğaya dayalı turizm çeşitlerinden olan macera turizmi, diğer çeşitlere göre daha az popülerdir ve bunun sebebi de bazı türlerinin daha masraflı altyapı, imkan veya ekipman gerektirmesidir. Bunlar arasında da kış kayağı, kuş gözlemciliği, çöl vb. safariler ve kanoculuk sayılabilmektedir[42]. İran'daki ekoturizm pazarının büyüklüğü hakkında yapılan resmi bir araştırma veya kayıt bulunmadığından, doğaya dayalı turizmin hem ülke içi hem de ülke dışından gelenlere ait yıllık rakamları hakkındaki bilgi de azdır. Tahmin edilen miktar, İran'daki yıllık toplam gezilerin %20-25'inin doğaya dayalı turizm olarak sınıflandırılabileceği yönündedir[43].

2.3 Yürüyüş Rotalarının Turizm Ekonomisine Katkısı

Bu alanla ilgili, dünya genelinde doğrulanmış pek az bağımsız bilgi kaynağı bulunmaktadır. Bu nedenle, aşağıdaki bilgiler kısmen özneldir.

Kültür rotalarının kullanımı ücretsiz olduğundan ve izlemesi yapılmadığından, Türkiye turizm gelirine sağladıkları getiriyi ölçmek oldukça zordur. Ancak, iki adet Türkiye rotası (Kapadokya ve Aziz Paul Yolu), 'Walkopedia' adlı internet sitesinde [44] yer alan 'Dünya'daki ilk 100 yürüyüş rotası'na girmeyi başarmıştır. Ayrıca, Likya Yolu, İngiltere Sunday Times tarafından seçilen en iyi 10 yürüyüş rotasından biri olmuş; National Geographic ve Time dergilerine de çıkmış ve defalarca Asya'daki en iyi rotalardan biri olarak listelenmiştir.

Dünya çapındaki rotalara bakıldığında, düzenli hükümet desteği ile yapılan planlı bir tanıtım programı sayesinde kullanıcı sayılarında hızlı ve etkin bir artış sağlanabildiği görülmektedir. Örneğin, Güney Kore'nin güneyinde bulunan Jeju adasındaki Jeju Olle Rotası, [45] başlangıçta 5 yıl boyunca, ulusal ve uluslararası tanıtım, konferanslar, yerel yönetimlerle ilişkiler ve bakım konularında ülkenin Turizm Bakanlığı tarafından desteklenmiştir. 29 etaptan oluşan Likya Yolu ile aynı anda açılan ve benzer uzunlukta olan (23 etaplı) bu rota, an itibariyle yılda 1 milyon yürüyüşçü ağırlamaktadır.

Diğer yandan, Avrupa'nın en eski yürüyüş rotalarından biri olarak kabul edilen Via Francigena rotası, beklenenden daha az (yılda 50.000) yürüyüşçü sayısına sahiptir. Bunun sebeplerinden biri, dört farklı ülke sınırından geçmesi dolayısıyla istikrarlı bir yönetim ve tanıtım planına sahip olmamasıdır. Rota üzerindeki bazı bölgesel idareler, özellikle Toskana bölgesi, bakım, yönetim ve tanıtıma büyük yatırımlar yapmış ancak, tanıtım planlaması iyi yapılmadığından doğrudan bir başarı sağlanamamıştır. Ancak, bunun aksine Fransa'daki Robert Louis Stevenson Rotası (yaklaşık 500km), çok sayıda

[42] Ashkan Borouj, (Iran Turizm Akademisi kurucusu); Nima Azari, (Eko-turizm & sürdürülebilir turizm uzmanı ve doğaya dayalı turizm milli planlama danışmanı, Avay-e-Tabiat-e- Paydar (ATP) enstitüsü eş-kurucusu); Afsaneh Ehsani, (ekoturizm danışmanı ve eğitmeni) ile yapılan görüşmeler

[43] Ashkan Borouj, Ashkan Borouj, (Iran Turizm Akademisi kurucusu); Meysam Emami (kültür ve ekoturizm rehberi ve lideri; IFTGA Yön Kur. Üyesi ile yapılan görüşmeler

[44] https://www.walkopedia.net/walks/display-walk.asp?WalkID=69

[45] https://jejuolletrailguide.net/, http://www.americantrails.org/resources/international/Korea-tourism-Jeje-Olle-Trail.html

yürüyüşçüyü çekmeyi başarmıştır. Rota üzerindeki turizm işyerlerinden alınan rapora göre ortalama gelir 250.000 Euro civarındadır. [46]

2.4 Türkiye'deki Kültür Rotaların Turizme Katkısı

Başta Likya Yolu olmak üzere, Türkiye'deki çoğu rota, uluslararası platformlarda, yönetimi iyi yapılan turizm ürünleri olarak bilinmektedir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın 2009 yılındaki seyahat acenteleri ve yürüyüşçüler anketi ve bu alanda yapılan diğer farklı çalışmalar da, bu görüşü desteklemektedir. Buradaki önemli husus, rotanın planlanması, sunumu ve bakımı iyi yapılmadığı takdirde ve tesis, konaklama, vb. imkânları bulunmadığında, yapılan tanıtım çalışmalarının işe yaramayacak olmasıdır.

Türkiye rotalarının daha etkin bir tanıtıma ihtiyacı vardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Likya Yolu'nda, Kaçkar Dağları'nda ve Aziz Paul Yolu üzerinde birkaç basın turu düzenlemiştir. Bakanlık, ayrıca, Aziz Paul Yolu ve Likya Yolu için broşürler de hazırlatmış ve Kültür Rotaları Derneği'nin talebi üzerine Türkiye Kültür Rotaları haritasını bastırmıştır. Ancak, bu tanıtım materyalleri tükendiğinden, yerel turizm ofislerinde bulunmamaktadır.

Türkiye'deki ilk yürüyüş rotası olan Likya Yolu, 1999 yılında açılmıştır ve o zamanlarki konaklama imkânı rota üzerindeki 25 köy veya kasabadaki 7 yerle kısıtlı kalmıştır. An itibariyle 25 köyden 24'ünde konaklama mevcuttur; çoğu köyde en az 1-5 adet kalacak yer bulunmaktadır (köy evleri, pansiyonlar, kamp yerleri, oteller, vb.).

Yalnızca tavsiye edilen (toplamda 98 adet) konaklama yerlerini gösteren bir çalışmaya göre aşağıdaki karma liste ortaya çıkarılmıştır:

Konaklama çeşidi	**Listedeki sayı**	**Takribi oda başı ücret (TL)**	**Takribi oda sayısı**	**Sezon zamanı günlük gelir**
Pansiyonlar	45	150	20	135000
Bungalovlar	21	130	15	40950
Köy Evleri	15	100	6	9000
Butik Oteller	7	250	15	26250
Kamp yerleri	5	50	30	7500
Diğer	5	80	10	4000
Toplam				222700 TL

Antalya'da ortalama %48'lik doluluk oranı olduğu ve sezonun 8 ay sürdüğü esas alındığında [47]; sezonluk gelir getirisi 26 Milyon TL olacaktır. Bu da toplam gelirin 98

[46] http://chemin-stevenson.org/images/stories/stevenson/20ans/COLLOQUE/Observatoire-randonneur-2014.pdf

[47] TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Harcama ve Gelir Eğilimleri; Antalya ortamı, 2016 (*2017 henüz yayınlanmamıştır)

aile/birim arasında paylaşıldığı veya ortalama cironun yaklaşık 265.000 TL ettiği anlamına gelmektedir.

Bu, mevcut konaklamanın yalnızca bir bölümünü temsil etmektedir. Birçok rota kullanıcısı, önerilen yerlerin dışında kalmakta, doğada kamp kurmakta veya rota üzerinde günübirlik yürüyüşler de yapmaktadır. Diğer yararlanıcılar arasında rehberler, seyahat acenteleri, restoranlar, çeşitli dükkânlar, otobüs şirketleri, havayolu şirketleri, vb. yer almaktadır. 2012 yılı itibariyle, yaklaşık 80 adet yabancı ve yerli seyahat acentesinin internet sitelerinde Likya Yolu üzerinde tatil fırsatı sunduğu görülmüştür[48].

Likya Yolu üzerindeki konaklama sahiplerine göre, bu rotanın en değerli özelliği, turizm sezonunu uzatmış olmasıdır; bir zamanlar yalnızca Haziran-Eylül döneminde açık olan pansiyonlar, bugün Şubat'tan Kasım'a kadar dolu durumdadır. Sezonun genişlemesi, diğer kültür rotalarında da yaşanmıştır.

2.5 Van/Bitlis'teki Mevcut Turizm Pazarı

2016 Gelen Ziyaretçi Sayıları:

İlçe[49]	**Bakanlık Tesislere gelen**			**Belediye Tesislere gelen**		
	Yabancı	**Yerli**	**Doluluk (%)**	**Yabancı**	**Yerli**	**Doluluk (%)**
İpekyolu	30005	98481	35	329	25714	9
Muradiye	13	287	20	-	-	-
Erciş	104	3812	20	-	-	-
Edremit	349	23875	19	-	-	-
Bitlis	-	2824	7	10	1149	4
Adilcevaz	-	-	-	29	415	4
Ahlat	-	-	-	8	902	3
Tatvan	179	18616	12	189	18908	17
Toplam	30650	147893		565	47088	

Kalış Süresi:

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre, yabancıların Van ve Bitlis'teki beş yıldızlı otellerde kalış süresi 1,5 gün, yerlilerin 1,1 gün iken, ortalama doluluk oranı ise %19'dur. Beklentilerin altında kalan bu oranlar, turizmin yoğun olduğu Antalya ile kıyaslandığında, buradaki oranların yabancılar için 6,3 gün, yerliler için 3,2 gün ve

[48] Kültür Rotaları Derneği / Il Turizm Müdürülüğü presentation Dec 2012

[49] http://www.kultur.gov.tr/EN,153023/ministry-licenced-establishments.html, sayfa 67-72, http://www.kultur.gov.tr/EN,153022/municipality-licenced-establishments.html, sayfa 68-76,

doluluk oranının da %48 olduğu görülmektedir[50]. Oda servisi ve diğer idari giderlerin kısa süreli kalışlarda orantısız bir şekilde arttığı hesaba katıldığında ise, Van otellerinin kar elde etme imkânının oldukça zor olduğu sonucu çıkmaktadır.

TUİK raporlarına[51] göre Türkiye'ye gelen toplam İran vatandaşı sayısı 1.574 milyon, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine[52] göre ise bu rakam 2016 senesi için 1.665 milyondur. 898.000 İran vatandaşı havayolunu, 763.000'i de kara, deniz ya da demiryolunu tercih etmiştir. Karayolu ile Van ve Ağrı'ya gelen toplam 628.000 ziyaretçiden 221.000'i Van'a, 407.000'i ise Ağrı'ya gelmiştir ve bunların neredeyse tamamı İran vatandaşıdır. Van'a gelen 221.000 ziyaretçinin yarısı bu ildeki otellerde konaklamış geri kalanı ise diğer varış noktalarına devam etmişlerdir. Kasım 2017 itibariyle toplam gelen İranlı ziyaretçi sayısı, bir önceki seneye göre %48 artış göstermiştir [53].

2017 uçuş verileri de bunu onaylamaktadır. Van'da kış sezonunda haftada toplam 73, yaz sezonunda ise toplamda 80 uçuş mevcuttur. İç hat uçuşları, İstanbul: Sabiha Gökçen ve Atatürk, Adana, İzmir, Antalya ve Ankara olmak üzere gerçekleştirilmektedir. DHMİ Ağustos Ayı verilerine göre; iç hat yönüne 8.682, dış hat yönüne ise 59 sefer gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle İranlı ziyaretçileri başka varış noktalarına taşımak için gerekli kapasite fazlasıyla mevcuttur.

3. Pazarlama Amaçları

3.1 Hedef gruplar

Bu ilk hedef grup ziyaretçileri, yerel ve ulusal seyahat acentelerinden alınan ve yukarıda bahsi geçen bilgilerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Pazarlama çalışmaları ilerledikçe, hedef grup kategorileri de geliştirilebilecektir. Tüm pazarlama faaliyetlerinde bu gruplar esas alınmalıdır.

A. Tüm Türkiye:

Mevsimsel olarak tüm Türkiye'den gelen ziyaretçilerin yer aldığı bu kategoridekileri çekip daha uzun kalmalarını ve yaz aylarında da harcama yapmalarını sağlayacak, daha fazla kısa dönem bahar-güz ürünleri ile bu grubu geliştirmek mümkün olacaktır. Bu ürünlerin satışı, İstanbul veya Ankara'da bulunan turizm operatörleri tarafından, uygulaması ise yerel operatörler tarafından yapılacaktır.

---

[50] 2016 Yılı (İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine Giriş ve Geceleme Sayıları) http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9857/isletme-belgeli-tesisler.html

[51] http://www.turkstat.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072, Number of Person by Nationality tablo 7677537606382686602.xls

[52] http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html 53123,sinir-istatistikleri-2016xlsx.xlsx

[53] 2017 Yılı Kasım Ayı Sınır Giriş-Çıkış İstatistikleri http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html 56338,2017-kasim-ayi-bultenxls (1).xls

Profil: İş sahibi olan gençler (bazen aileleriyle birlikte); çoğunlukla arkadaş grupları ile seyahat ederler; aktif ve sporcu ruhlu, yüksek gelirli, yılda birkaç kez izne ayrılan insanlardır.

B. Avrupa'dan gelen Türk Ziyaretçiler:

Bu grup, ziyaretçilerinin Van/Bitlis'teki aileleri ile iletişime geçerek, yaz aylarındaki etkinliklerle ilgilenmelerini sağlayarak geliştirilebilecektir.

Profil: Kökleri Doğu Anadolu Bölgesi'ne dayanan ancak Avrupa'da çalışıp yaşayan ve aileleri ile yaz aylarında Türkiye'yi ziyaret eden kimselerdir; Çok aktif veya sporcu ruhlu değillerdir; ancak, yerel kültür ve şenliklerden keyif alırlar.

C. Sırt Çantalılar:

Özellikle Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'dan gelip, herhangi bir turizm sezonunda seyahat eden gençlerdir; hoşlarına giden bir yerde aylarca kalabilmektedirler.

Profil: Üniversite sonrası Dünya'yı tek başına veya çift halinde 'dolaşmaya' çıkmış olan ve macera ile yeni tecrübelere açık gezginlerdir; bütçeleri kısıtlıdır.

D. Batı Avrupalı ve Kuzey Amerikalı Yürüyüşçüler:

Zamanı genelde kısıtlı olan ve yeni bir çevreyi ayrıntılı bir şekilde keşfederken formda kalmak isteyen, yaşça büyük çalışan insanlar; bahar/güz döneminde gezerler.

Profil: 50+ yaşında, aktif ve teçhizatlı, grupla veya rehbersiz gezen kişilerdir. Genelde kusursuz hizmet beklerler ve sıradışı, konforlu konaklama, lezzetli yerel yemek ve iyi rehberlik hizmetleri için daha fazla ödemeye razıdırlar.

E. Doğu Avrupa / Rus / İran'lı Yürüyüşçüler:

Sırt çantalılar grubuna benzeyen fakat doğaya daha fazla ilgi duyan genç insanlardır; genelde sosyal medya üzerinden arkadaşlarını davet ederler; farklı macera ve spor kulüplerinin İranlı üyeleri de bu gruba girmektedir.

Profil: Doğa turizmini keşfetmiş, yeni çevreleri tanımak isteyen ve genelde eğitim durumu iyi genç insanlardır; bütçeleri kısıtlıdır. Kamp, yürüyüş, yüzme, vb.'yi severler. Genelde spor vb. aktivite kulüplerine üyelikleri vardır; Kendilerine üniversiteleri aracılığıyla da ulaşılabilir.

F. Özel İlgi Grupları:

Özel ilgi alanlarının beklentilerini yalnızca Doğu Anadolu Bölgesi'nin karşılayabileceği insanlar.

Profil: Kendilerini bu bölgeye getirecek çok özel bir ilgisi olan insan insanlardır. Bu, botanik veya biyolojik unsurlarıyla doğa, Urartu ve Selçuk tarihi, dağcılık, vb. olabilir. Dolayısıyla, uzman bilgi ve genelde rehber gerektirirler. Doğu Anadolu Bölgesi'nde aile tarihleri bulunan Ermeniler de bu kategoriye girmektedir.

Kırsalda kalmayı ve farklı köy hayatı aktivitelerine katılmayı seven ailelerdir.

Profil: Bu grup, tüm İran iç pazarının yaklaşık %20'sine kadarki bölümü de içermektedir. İran'da, kadınların su sporları vb. faaliyetlere tamamen katılması yasaktır, bu yüzden birçoğu Antalya veya Bodrum'u ziyaret etmeyi seçmektedir. Bu gruptakiler, su sporları ve tabiat etkinlikleriyle birleştirilmiş, Van Gölü'ne yakın olan küçük ölçekli ev konaklaması ve eko-konaklama seçeneklerini tercih edeceklerdir.

3.2 Pazarlama Hunisi

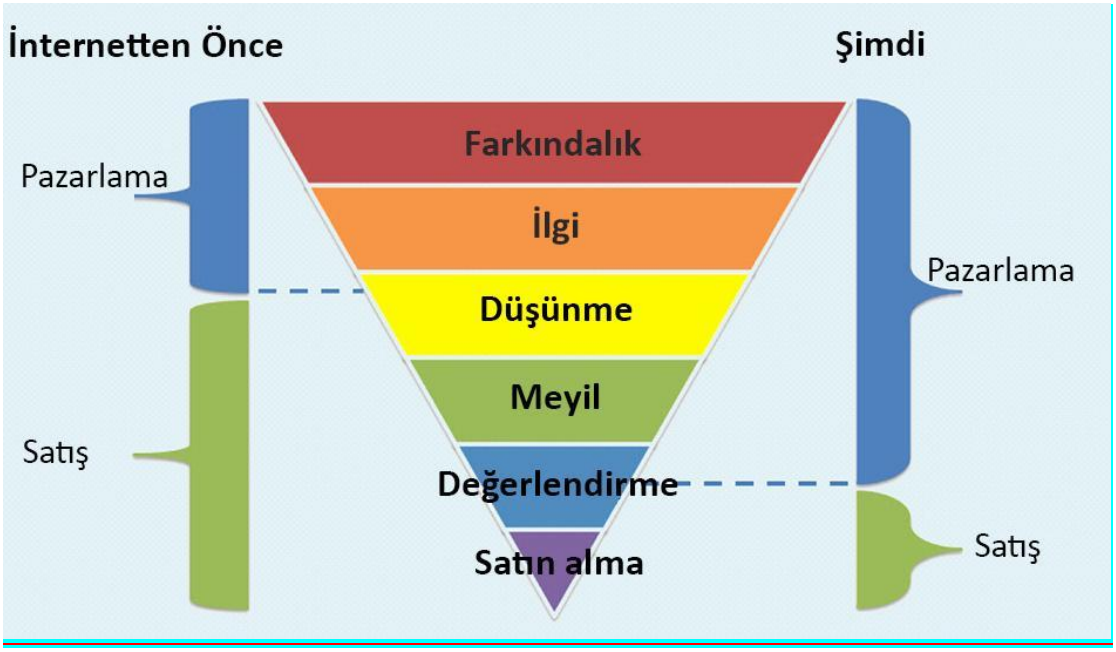

Pazarlama süreci, ziyaretçiyi, ürün hakkında farkındalık edindiği noktadan, Doğu Anadolu Bölgesi'ne gelmeye karar vereceği ana getirmek için belli başlı hedeflerin belirlenmesi anlamına gelmektedir.

Yukarıdaki bölümde potansiyel ziyaretçileri tanımladıktan sonra, her grup için yanıtlanması gereken sorular vardır:

- Üründen haberdar olmaları nasıl sağlanır? Bu, söz konusu bölgenin, Dünya sahnesindeki olumlu görünürlüğüyle de alakalıdır.
- Bu bölgeyle ilgilenmelerini sağlayabilecekler nelerdir? Buna, halihazırda birçok insanın ilgisini toplayan (Ağrı Dağı, Nuh'un Gemisi, gibi…) etkenleri de kullanarak diğer pozitif cazibe unsurlarına dikkat çekmek de dahildir.
- Neden Doğu Anadolu Bölgesi'nde tatil yapmalılar? An itibariyle, Türkiye'ye gelen ziyaretçilerin çoğunu fiyat unsuru etkilemektedir. Dikkatlerini çekecek diğer unsurlar da gösterilmelidir.
- Olumlu bir karara vardıktan sonra, ziyaretçi, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'ne gelmeye ve muhtemelen en azından birkaç etkinliğe katılmaya yeltenecektir.
- Daha sonraki kararların değerlendirilmesi: Ne zaman gidilmeli? Bir tanıdık/eş/dost ile birlikte mi ziyaret edilmeli? Kalış süresi ne kadar uzun olmalı? Paket tatil programı mı yoksa kendi kendine organizasyon mu?

- Ziyaretçi, tüm bu kararlar evresinden sonra uçak biletini alacak ve rezervasyonlarını yapacaktır.
- Pazarlama hedefleri, tüm süreçlerin, ziyaretçinin bir noktadan diğerine sorunsuz ve pürüzsüz şekilde ilerleyebilmesini sağlayacak şekilde ayarlanması, güvenilir bilgilerin, tercihen kendi dillerinde, tüm medya ortamlarında erişilebilir kılınması anlamına gelmektedir.

4. Markalaşma

4.1 Macera Turizmi Değeri ve Markalaşması

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (BMDTÖ) Macera Turizmindeki Dünya Eğilimleri Raporu'nun ortaya çıkardığı üzere, macera turizminin küresel değeri, 2010 yılında 89 milyar Dolar iken, 2013 yılında 263 milyar Dolar'a çıkmıştır. 2013 yılındaki tüm turizm hareketlerinin %42'si macera turizmini içermiştir[54].

- BMDTÖ'ye göre, macwera turizmine dahil olan faaliyetler:
- Kayak – Birçok ülkede erişilebilir halde bulunan ergin bir pazardır;
- Bisiklet – Hem yol hem de dağ bisikleti turizmi, tüm Dünya çapında hızla artmaktadır. Bisikletçilik, her yıl 2.3 milyar bisiklet gezisiyle, Avrupa ekonomisine 44 milyar Euro katmaktadır[55];
- Sırt çantalı/yürüyüş – Bunlar, ABD ve Kanada'daki en gözde macera turizmi faaliyetleridir ve diğer ülkelerde de hızla artış göstermektedirler. 2013 yılında yapılan bir çalışmaya katılan öğrencilerin %48'i bu tarz aktivitelere katıldıklarını bildirmiştir[56].

Tüm bu yükselen eğilimlere yanıt olarak, belli başlı destinasyonlar, reklam sloganlarını ve verdikleri mesajları değiştirerek, macera gezginlerini çekmeye çalışmışlardır. Bunu, doğa, duruluk, yerel halkla sempati gibi unsurları vurgulayarak yapmışlardır. Örnekler:

- Norveç – 'Gücünü doğadan alan ülke!'
- Grönland – 'Öncülük edin!'
- Yeni Zelanda – '%100 saf Yeni Zelanda!'
- Slovenya – 'Slovenya'yı hissediyorum!'

Urartu Kültür Koridoru, Türkiye'nin ulusal sloganı olan 'Turkey – Home[57]' (Ev, Evi, Eviniz…) ile karışmayacak şekilde bir slogan kullanmalıdır. Van'a giden ziyaretçiler, maceraya atıldıklarını hissetmelidir; eve gittiklerini değil!

4.2 Doğu Anadolu Bölgesi'nin Görünürlüğü

[54] Global report on Adventure Tourism http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284416622

[55] Avrupa Bisiklet Federasyonu: www.ect.com (2014)

[56] Dünya Gençlik Öğrenci ve Eğitim Seyahati Konfederasyonu (WYSE): www.wysetc.org

[57] https://hometurkey.com/en

Google Analytics adındaki detaylı arama motoru incelemeleri yapmayı sağlayan yazılım aracına göre, 2004 yılından beri Doğu Anadolu Bölgesi'nin görünürlüğü sabit bir şekilde azalmıştır[58].

İngilizce Doğu Anadolu Bölgesi 'Seyahat' aramalarını gösteren çizelge (Türkiye içinden yapılan aramalar hariç)[59]

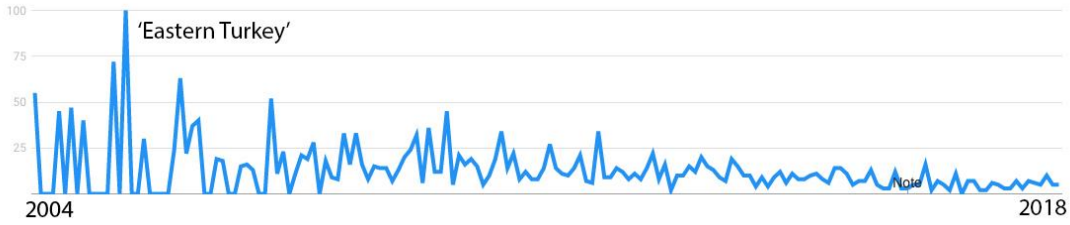

Bu tablo, Doğu Anadolu Bölgesi'ne seyahate olan ilgide düşüş olduğunu göstermektedir.

2012-2017 yılları arasında Ağrı Dağı, Van Gölü ve Urartu 'seyahat' aramalarını gösteren çizelge:

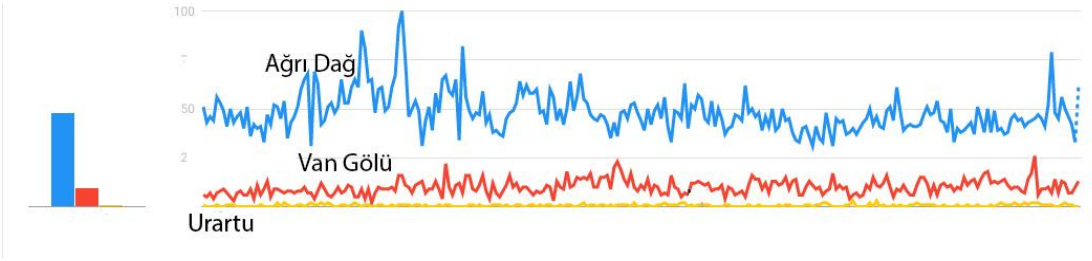

Bu tablo da, Ağrı Dağı'nın Van Gölü veya Urartu medeniyetinden daha bilinir olduğunu ve daha fazla ilgi çektiğini göstermektedir. Arama yapılan ülkeleri gösteren haritaya bakıldığında ise, Ağrı Dağı'na tüm Dünya'dan bir ilgi gösterildiği, Van Gölü'nün ise İran'dan veya çevresinden arandığı anlaşılmaktadır. Urartu'ya Kazakistan'dan gösterilen geçici ilgi 2016 yılında belli bir tarihle alakalı olduğundan çok önem teşkil etmemektedir. Dolayısıyla, Ağrı Dağı, ya da Dünya'da bilinen İngilizce ismi, Urartu Kültür Koridoru markalaşmasının önemli bir parçası olarak yer almalıdır.

Likya, Karia ve Urartu'ya Gösterilen Nispi İlgi:

[58] Bu bölümdeki grafikler, Google Trends adlı yazılımdan yalnızca seyahat konuları için 5 yılı gösterecek şekilde çıkarılmıştır.

[59] https://trends.google.com/trends/explore?cat=67&date=all&q=Eastern%20turkey

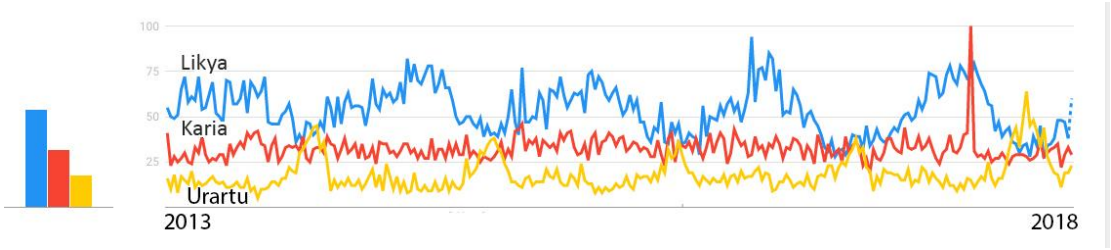

Türkiye dışında, Urartu'ya olan ilgi ve bu konu hakkındaki bilgi, halihazırda oldukça kısıtlıdır veya uzmanlık bazındadır. Bu yüzden, ilgi ve farkındalığı arttırmak için yapılacak çalışmalar, çok temelden başlamalıdır. Bu durum, Türkiye'deki diğer antik kentler için de geçerlidir. Likya ve Karia uygarlıkları hakkındaki bilgi de aynı şekilde daha kısıtlıyken, ilgili kültür rotalarının turizme kazandırılmasıyla, daha da yaygınlaşmıştır. Yukarıdaki çizelgeye bakıldığında, Urartu konusunun Likya ve Karia'nın üstüne çıktığı zaman, 2018'e yakın bir tarihte, Ahlat yakınlarında, Van Gölü'nün içinde bulunan Urartu sualtı duvarlarının keşfedildiğinde basının gösterdiği ilgiyle olmuştur.

Daha önceki yıllarda, bölgeyle alakalı çıkan ve ilgi gören haberler arasında ise, müzenin restorasyonundan sonra Akdamar'ın turizme yeniden açılması ve Akdamar'da yapılan dini törenler vardır ki bu ikisi Avrupa basınında az yer almıştır. 2011 yılındaki Van depremi de, sualtındaki Urartu duvarları kadar ses getirmiştir.

Bu, birkaç röportaj ve video tarzı ilave materyal destekli, ilginç tarihi haberler ile Urartu geçmişine dair ilginin arttırılmasının mümkün olduğunu gözler önüne sermektedir.

Urartu Medeniyeti İmajı:

Türkiye'deki Urartu kazıları, 1880'de Rassam ve Clayton'un Toprakkale'deki çalışmalarıyla başlamıştır. Bu ikili, tanrı Haldis'in tapınağındaki Urartu zırhları ve diğer eşyaların olduğu koleksiyona ciddi hasarlar vermişlerdir. Bu seferin ardından, daha detaylı çalışmalara imza atmış olan Belck ve Lehman Haupt gelmiştir[60]. Daha sonraki isimler arasında ise Orbeli, Rus Mar ve ABD'li Kırsopp Lake gelmektedir. 1947 yılında İngiliz Arkeoloji Enstitüsü ve 1964'te Amerikan Araştırma Enstitüsü'nün Türkiye'de kurulmasına müteakip, 1967'de İstanbul Üniversitesi'nde Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırmaları Merkezi kurulmuştur. Tahran'daki Alman Arkeoloji Enstitüsü de kuzey-doğu İran'da çalışmalar yürütmüştür.

İngiliz arkeologlar Charles Burney ve Seton Lloyd, 1956 yılında yüzey araştırmaları 1966'dan itibaren de kazı çalışmalarını yürütmüştür. Türk arkeologlar Emin Bilgiç ve Baki Öğün ise 1964'te Kef Kalesi'ni kazmıştır ve onların ardından İstanbul Üniversitesi'nden Afif Erzen, Taner Tarhan, Veli Sevin, Oktay Belli, Erkan Konyar[61], Ege Üniversitesi'nden Altan Çilingiroğlu, Van 100. Yıl Üniversitesi'nden Rafet Çavuşoğlu ve Atatürk Üniversitesi'nden Mehmet Işıklı bölgede çalışmalar yürütmüştür.

Tüm bu uğraşların sonucunda Urartu tarihi hakkında popülerlik kazanmış bazı kitaplar basılmışsa da, Hitit ve Asur arkeolojisi hakkında çıkarılan yayınlara kıyasla

[60] Lloyd, S. 'Early Anatolia', Pelican books, (1956)

[61] http://edebiyat.istanbul.edu.tr/vanbolgesimerkezi/?p=6564

yetersiz kalmışlardır (bkz. Mevcut Durum Analiz Raporu). Ancak, eşsiz metal işçiliği ve kaya oymacılığını gösteren çizimlerin büyük hayranlık yarattığı da bir gerçektir.

Urartu Medeniyeti hakkında yapılan konferans ve sempozyumlar da olmuştur[62]. 2018'de yapılması planlanan Van Müzesi'nin açılışı, devam eden kazılara ve müzedeki buluntulara geniş bir ilgi toplaması muhtemel, bu tarz bir sempozyum veya konferans için iyi bir fırsat sağlayacaktır.

5. Pazarlama Kanalları

Bölgenin görünürlüğü ve markalaşmasını gözlemledikten ve birkaç ziyaretçi grubu belirledikten sonra, mevcut kanallar ve ziyaretçi gruplarıyla olan ilişkiler üzerine değerlendirmeler aşağıdaki gibidir.

2016 ve 2019 yılları reklam harcamalarının uluslararası dağılımı[63]

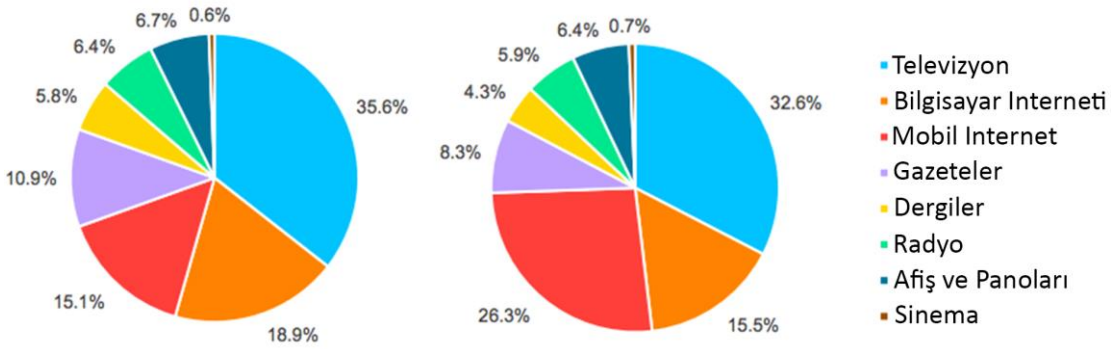

Bu iki grafiğe göre, reklam harcamalarının nispi artış gösterdiği tek yer mobil internet alanıdır. Zenith Media'nın raporunun 2. sayfasında da belirtildiği üzere, reklamlara yapılan harcamalar, en yavaş Batı Avrupa'da, en hızlı ise Doğu Avrupa ve Orta Asya'da büyümetkedir.

Aşağıdaki pazarlama kanalları, DAP İdaresi'nin pazarlamak isteyeceği ürünlerin tanıtımı maksadıyla, İdare ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kullanabileceği mecralardır. Bu seçeneklerin nasıl kullanılabileceği ve hangi ziyaretçi gruplarınıa ulaşacağı da aşağıda belirtilmiştir.

5.1 Turizm Ofisleri

Turizm ofisleri, yalnızca ziyaretçi destinasyona halihazırda varış yaptıktan sonra kullanılacağı için, aslında bir pazarlama kanalından ziyade, satış hizmet noktası olarak tanımlanabilir. Devlete ait bu kaynak, çoktan hazır hale getirilip finanse edildiğinden, kullanılması göreceli daha kolay olacaktır. Yerli ziyaretçiler, genel olarak turizm bilgilendirme ofislerini çok kullanamasalar da, hem Van'da hem de Bitlis'te, geniş turizm bilgi ofisleri bulunmaktadır. Buralar, hem rotalar hem de rotalar üzerindeki ev konaklamalarının yönetim ve tanıtımı için, ideal bir üs haline getirilebilecek yerlerdir.

[62] http://ancientworldonline.blogspot.com.tr/2014/03/biainili-urartu.html.

[63] https://www.zenithmedia.com/wp-content/uploads/2017/03/Adspend-forecasts-June-2017-executive-summary.pdf

DAKA ve Van Valiliği'nin Van merkezde açmış olduğu bir turizm bilgi ofisi bulunmaktadır. Bu ofis, rotaların pazarlanmasında bir üs olarak kullabilir.

Turizm bilgi ofisi personelinin, rota ve konaklama pazarlama ve yönetimi ile ilgili eğitilmesi ve bu personele, rota ve ziyaretçiler arasındaki koordinasyonu sağlayacak materyallerin verilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca, gerekebilecek dillere de hakim olmalılardır. Tüm ziyaretçi gruplarını turizm bilgi ofislerine çekmek için, bu ofislerin müzelerle iyi bir şekilde koordine halinde olmaları, havalimanları ve otellerde reklamları yapılmaları gerekmektedir. Merkezlerde, yön levhaları ile yerlerinin belirtilmesi ve değişen sergiler de, ziyaretçileri bu ofislere çekebilecek diğer yöntemlerdir.

5.2 Basılı Medya

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizmin birçok farklı yönü için broşürler bastırıp, turist bilgilendirme ofisleri, fuar, serge, vb. etkinlik ve yerlerde dağıtımını yapmaktadır. Bu tarz tanıtım materyalleri, tüm gruplar için genel bir görünürlük sağlamaktadır. Türk seyahat acenteleri, A grubundaki kişilere ürün ve hizmetlerinin reklamını yapmak için gazeteleri kullanırlar. Yabancı gazete ve dergiler, özellikle ayrı bir seyahat eki verdikleri Yeni Yıl zamanlarında, D ve F grubundakiler için kullanılabilecek mecralardır.

5.3 Seyahat Acenteleri

Türkiye'deki acentelerle ortaklaşa çalışan yurtdışındaki uzman seyahat acenteleri, D, F ve G grupları için çok kullanışlı olabilecektir. Yabancı acentelerle çalışacak Türk acentelerin, müşteri memnuniyetini yerine getirmek adına, grupların uyruk ve ilgi alanlarına bağlı olarak, farklı bir hizmet sağlamaya hazır olmaları gerekmektedir. Rehberlik standartları, konaklama kalitesinden daha önemlidir.

5.4 Kullanıcı Desteği

Kullanıcı desteğinin amacı, arayıcıyı Pazarlama Hunisi'ndeki adımlardan geçirmektir. Bunu iyi bir şekilde başarmak için, kişinin satın alma kararını ilerletecek kaynaklar ile acentelere dair bağlantıların bulunduğu, iyi planlanmış bir internet sitesi veya mobil uygulama kullanılabilir. Buna ilave olarak bir de forum oluşturulabilir. Her durumda, Lonely Planet Thorn Tree[64] veya Trip Advisor[65] gibi seyahat forumları takip edilmeli ve bölge tanıtımı için kullanılmalıdır. Telefon aracılığı ile destek hizmeti, masraflı olabileceğinden, yerel turizm ofisinde çalışanlara, telefon aramalarını yanıtlama ve gereken temel bilgiyi verebilme öğretilmelidir. Bu, belli başlı bilgiye ihtiyaç duyan ziyaretçilere yardımcı olabilecektir.

5.5 Seyahat Fuarları

[64] https://www.lonelyplanet.com/thorntree/welcome

[65] https://www.tripadvisor.com

2018 yılında, Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, 76 adet uluslararası fuarda bir stant açmayı planlamaktadır[66]. Bu stantlarda, seyahat acenteleri ve diğer tanıtım şirketlerine yer verilebilir. Bakanlık, Doğu Anadolu Bölgesi turizmini yabancı acentelere tanıtmak için hangi fuarlara katılmak gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunabilir. Genel olarak, bir fuara katılmadaki en önemli sebep, bu işi yapanlarla birebir yapılan görüşmelerdir. Bazı internet sitelerinde çok çeşitli seyahat fuarları ve konumlarının listesi bulunmaktadır ve bu listede, özel ilgi ve gezilere adanmış fuarlar da mevcuttur[67].

Belli başlı fuarlardan bazıları:

- ITB Berlin (Mart) – 2017 yılında 169.000 kişinin katıldığı geniş bir fuardır[68].
- MITT Moscow (Mart) – Moskovo'daki bu seyahat ve turizm fuarında 190 ülkeden 2.000'e yakın şirket ile 23.000 ziyaretçi katılmıştır[69].
- World Travel Market London (Dünya Seyahat Pazarı, Londra) (Kasım) – çoğu acente vb. ticari kimliğe sahip 5.000 stant sahibi ve 51.000 adet ziyaretçi katılmıştır[70].

Turizm fuarlarından en iyi verimi elde edebilmek için, önceden ilgili kurum veya kişilerle randevular alınarak toplantılar yapılmalı, tanıtım ve tur materyalleri farklı dillerde hazırlanmış olmalı ve stant görevlileri, gerekli soruları cevaplayabilmek için hedeflenen satın alıcıların diline hakim olmalıdır. Fuar katılımı, yalnızca iyi pazarlama materyalleri bulunan hazır ürünler için faydalı olduğundan, bu yolla tanıtımı, sadece rota vb. ürün hazır olduğunda ve yerel acenteler stantlarda destek verecekse tavsiye etmekteyiz.

5.6 Etkinlik ve Festivaller

Etkinlik ve festivaller, özel ilgi alanı bulunan gruplar (Grup E) için, bölgeyi ziyaret etme nedeni olabildiği gibi, zaten bölgede bulunan ziyaretçiler için de (Grup B veya G) bir cazibe unsuru olabilmektedir. İyi bilinen festivaller veya uluslararası ya da dikkat çekici unsurlar barındıran benzer etkinlikler, bir bölgeye kısa vade ziyaretçi çekerler ki onlar da genelde izlemeye veya yarışmacı olarak katılmaya gelirler (Grup D ve E). Daha da önemlisi, sonunda oluşan tanıtım, bölgenin medyada yer almasını sağlamaktadır. Örneğin, Youtube adlı video video platformunda yapılan kısa bir araştırmayla da görülebileceği üzere, Kemaliye Karanlık Kanyon'daki atlama sporu olan base-jumping'i internetten izleyenleri sayısı 100.000'in üzerindedir ki bu, Haziran ayındaki bu etkinliğe katılanların çok üstünde bir sayıdır. Ayrıca, bu videolar

[66] http://www.tanitma.gov.tr/TR,191783/2018-fuar-takvimi.html

[67] https://10times.com/unitedkingdom/travel-tourism/tradeshows, http://www.germany.travel/en/business-travel/trade-fairs/business-travel.html

[68] https://www.statista.com/statistics/566040/itb-visitors-tourism-exhibition-berlin/

[69] http://www.mitt.ru/en-GB; http://www.mitt.ru/www_mitt/files/8c/8ce67d82-b5e6-4220-aa43-233c239ff2fe.pdf

[70] http://london.wtm.com/about-the-show/attendee-profile/

oldukça amatör ve görüntü kalitesi düşük işler olmalarına rağmen, atlamanın yanı sıra manzara, ilçe merkezi ve mümkün olan diğer faaliyetleri de göstermektedir[71].

5.7 Kulaktan Kulağa Yayılma

İnsanların biribirleine tecrübelerini birinci ağızdan aktarmalarıyla ücretsiz olarak yapılan bu pazarlama yöntemi, en çok A, C, E ve G grupları için uygundur. Bu yüzden, turizmin içinde bulunan tüm paydaşların, ziyaretçilerin evlerine döndüğünde, yanlarında Urartu bölgesine dair olumlu izlenimler götürmelerini sağlaması gerekmektedir. Ziyaretçilerin e-postalar, Sosyal Medya ve bloglar aracılığıyla takip edilmesi de, bölge hakkındaki izlenimlerini inceleyebilmek açısından önem teşkil etmektedir.

Yerli ziyaretçiler için ise, Van Gölü civarındaki yerel yürüyüş, bisiklet, dağcılık, vb. açıkhava sporları ile uğraşan kulüpler, bölgeye ait tanıtım materyalleri ile etkinlikleri içeren bilgiyi, federasyonlar aracılığı ile, Türkiye'nin diğer bölgelerinde yer alan kulüp, vb. oluşum ile paylaşabilir.

5.8 Dijital Medya

Yatırım getirisi inceleme şirketi olan Zenith'in 2019 tanıtım harcamaları tahminlerine göre, görüntüleme esaslı reklam, yıllık %14 büyümeyle internet kategorisindeki en hızlı büyüyen tanıtım yöntemidir. Görüntüleme esaslı reklam denince akla afiş, çevrimiçi ortamlarda yayınlanan videolar ve Sosyal Medya, vb. gelmektedir ve bunlar da hedef kitleye doğrudan ulaştırılan araçlardır. Bu kategoride çevrimiçi videoların en hızlı büyüyen alan olması beklenmektedir. Sınıflandırılmış ve ödeme yapılan arama motoru reklamları ise düşünüldüğü kadar hızlı büyümemektedir (%8-9). Televizyon reklamları ise geniş kitlelere erişim imkanı sunmaya ve gözde bir yöntem olmaya devam etmektedir[72].

İnternet kullanımındaki eğilimler, girişimci iş dünyasının büyümesi için çalışan Kleiner Perkins adındaki bir şirket tarafından izlenmekte ve raporlanmaktadır[73]. Eğilimler üzerindeki görüşleri aşağıdaki gibidir[74]:

Sosyal Medya kullanıcılarının Dünya'daki sayısı 2.5 milyara ulaşmıştır ve 3 yıl içerisinde bu sayının 3 milyar olması beklenmektedir.

Ana platformun kullanıcı üsleri şu şekildedir:

- Facebook: 2.07 milyar aktif aylık kullanıcı (%94'ü mobil üzerinden)
- Instagram: 800 milyon aktif aylık kullanıcı
- Twitter: 330 milyon aktif aylık kullanıcı (%82'si mobil üzerinden)
- LinkedIn: 500 milyon üye (%60'ı mobil üzerinden)

---

[71] https://www.youtube.com/results?search_query=karanl%C4%B1k+kanyon+base+jump, https://www.youtube.com/results?search_query=kemaliye+base+jump

[72] https://www.zenithmedia.com/wp-content/uploads/2017/03/Adspend-forecasts-June-2017-executive-summary.pdf, s 9-10

[73] http://www.kpcb.com/internet-trends

[74] https://blog.bufferapp.com/social-media-trends-2018

- Pinterest: 200 milyon aktif aylık kullanıcı (%80'i mobil üzerinden)
- Snapchat: 178 milyon aktif günlük kullanıcı (sadece mobil üzerinden)

ABD'de, Sosyal Medya'da harcanan vaktin %78'i mobil cihazlar üzerindendir[75].

Sosyal mesajlaşma, Sosyal Medya kullanımını geçmiştir.

En çok kullanılan uygulamalar[76]:

- Whatsapp (1.5 milyar aylık kullanıcı sayısı)
- Messenger (1.3 milyar aylık kullanıcı sayısı)
- WeChat (1 milyar aylık kullanıcı sayısı)
- Viber (260 milyon aylık kullanıcı sayısı)

Bir Facebook çalışması, müşterilerin mesaj uygulamaları aracılığı ile soru sormayı tercih ettiğini göstermiştir. Bunun için, Facebook hizmetinde 'mesaj için tıklayın' tanıtım seçeneği eklenmiştir. Aynı şekilde, müşterilerin, bir hizmetle alakalı yaptıkları şikayet mesajlarına olumlu dönüş almayı sevdikleri ve olumsuz mesajla karşılaştıklarında veya hiçbir yanıt alamadıklarında da, yaptıkları şikayeti paylaştıkları belirtilmiştir[77].

- **Video**, en gözde içerik çeşididir. Bir içerik pazarlama şirketi olan Buzzsumo, video paylaşımlarının diğer türlere göre iki kat fazla bağlılık yarattığını bildirmiştir[78].
- **Kullanıcı tarafından oluşturulmuş içerikler,** bir markanın imajını ve müşteri güvenini arttırmaktadır; bazı büyük markalar, kullanıcı tarafından oluşturulmuş içerikleri, özellikle Instagram üzerinden yeniden yayınlamaktadır[79].

5.9 Ürün Pazarlama Yönetimi

Yukarıdaki inceleme, Urartu Kültür Rotalarının en önemli unsurunun Sosyal Medya olduğunu göstermiştir. DAKA'nın, tam zamanlı bir medya uzmanı istihdam etmesini veya bu işi, aracı bir acenteden bir yıllık hizmet alımı ile yürütmesini önermekteyiz. Eğer bir kişi, bu görev için işe alınırsa, genel rota yönetiminden sorumlu kişinin haricindeki, başka bir personel olmalıdır.

Pazarlama sorumlusu (veya aracı acentenin) görevleri şu şekilde olacaktır:

- İnternet sitesinin en az 2, tercihen 3 dilde, konaklama, programlar, rotanın durumu, tedarikçi ve hizmet sağlayıcıların listesi, vb. güncel bilginin yönetilmesi;

[75] https://www.comscore.com/Insights/Presentations-and-Whitepapers/2017/The-2017-US-Mobile-App-Report

[76] https://www.statista.com/statistics/258749/most-popular-global-mobile-messenger-apps/

[77] https://sproutsocial.com/insights/data/q3-2017/

[78] http://buzzsumo.com/blog/facebook-engagement-brands-publishers-falls-20-2017/

[79] https://simplymeasured.com/blog/for-these-brands-ugc-only-drives-4-higher-engagement-on-instagram/#sm.001cgi0obvdsdyy11ve2aauzejeo5

- En az 2 dilde Facebook sayfasının, yerel kulüplerin tüm etkinliklerini, şenlik ve sosyal faaliyetler, ilgi çekici arkeolojik ve tarihi içeriği içerecek şekilde yönetilmesi;
- Rotanın belli bölümlerini gösteren kısa filmleri ve bölgedeki başka şenlik/etkinlikleri yayınlamak için bir Youtube ve/ya Instagram hesabının yönetilmesi (kısa filmler için yerel kulüplerin amatör işlerinin yanı sıra yeni film yapımları da dahil olacaktır);
- Üçüncü şahıs internet siteleri (Thorn Tree, Trip Advisor, vb.) ve seyahat blog/dergi/sosyal medya sayfaları için, düzenli makale/yazı vb. paylaşımların oluşturulması;
- Akıllı telefon uygulamasındaki cazibe noktaları, konaklama veya rotanın kendisi ile ilgili bilginin güncellenmesi ve yönetilmesi;
- Tur operatörleri ve konaklama rezervasyon siteleri ile olan bağlantıların takip edilmesi;
- Hem bölgedeki hem de İstanbul'daki Türk seyahat acentleri ile düzenli irtibatın sağlanması;
- Avrupalı ve İranlı acentelerle iletişime geçip, pazarlama materyalleri, tur programları ve uygun yerel acentelerin iletişim bilgilerinin kendilerine verilmesi;
- Hem Türk hem de yabancı basına bülten vb. hazırlanıp sunulması;
- Yerli ve yabancı acenteler için bölgeye bir ziyaret turu düzenlenmesi (Yalnızca Türk acente ve basını için en az bir tur ve buna ilave olarak, yabancı acente ve basın için ayrı bir tur) Yabancı basın turu Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından finanse edilebilir.
- Sıkça sorulan soruların yanıtlanması ve bağımsız gezginlere gereken tavsiyelerin verilmesi;

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile;

- EMITT'te temsiliyet;
- Müdürlük personelini, konaklama rezervasyonları hakkında bilgilendirmek/eğitmek ve rota yöneticisi ile işbirliği içerisinde, konaklama bilgisinin güncel tutulması;
- Yerel broşür vb. materyal üretimi;
- Yerel fotoğraf ve el sanatları sergilerinin düzenlenmesi ve bunlar için satış noktalarının belirlenmesi;
- Müze ve ören yerleri ile koordineli çalışılması;
- Müze, Havalimanı ve Turizm bilgi ofisleri için gereken levha ve afişlerin takip edilmesi;
- İstatistikler oluşturulması için yerel acente ve konaklama yerleri ile işbirliğinin sağlanması.

Kalıcı bir personel alımına gidileceği takdirde, personelin, yeni programların oluşturulması ve İran pazarından gerekli irtibatları edinme konularında en azından başlangıç safhasında desteğe ihtiyacı olacaktır. Burada da bir danışmanlık kullanılabilir.

6. Ürün Detayları ve Gereksinimleri

Rota yönetim ekibi, müşteri memnuniyetini en üst seviyeye çıkarmak ve iş imkânlarının şehirli nüfusa kaptırılmaması için, yerel halkı destekleyerek, yüksek standartları ve görünürlüğü muhafaza etmelidir.

Van Gölü etrafında, bir kültür rotasını destekleyebilecek altyapı henüz tam anlamıyla oluşmamıştır. Mevcut durum ve gereksinimlere, aşağıdaki bölümde değinilmiştir.

6.1 Mevcut Şehir Dışı Konaklama Seçenekleri

Genel anlamda, rota hizmete girdiğinde, tüm rota üzerinde yerel konaklama imkânı bulunmuyor olacaktır. Bu da, ilk gelen bağımsız yürüyüşçülerin çoğunlukla yanlarında kendi çadırlarını getirecekleri ve ilk gelen düzenli grubun ise her bir günlük yürüyüşün ardından en yakın konaklama yerine transfer edilmeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Türkiye'de, özellikle kırsal kesimlerde, geleneksel misafirperverliğin bir parçası olarak ziyaretçilere 'Tanrı misafiri' olarak bakılır. Fakat, yabancı ziyaretçiler ya da şehirde yaşayan Türk vatandaşları, ücret teklif etmektedir ve bu da köylülerin kısa süre içinde sundukları hizmetin bir değeri olduğunu anlamalarını sağlamaktadır. Bunun bir sonraki aşaması ise ev-konaklama hizmeti sunmaktır. Köy halkı, gelir elde etmeye başladığı takdirde, evlerine fazladan bir oda ekleme ya da pansiyon açma aşamalarına geçmektedirler. Sonuç olarak, eğer rota başarılı olursa şehirde yaşayan vatandaşlar, rota üzerinde pansiyon açmaya ve rotadan ekonomik olarak faydalanmaya başlayacaktır.

Kamp Yerleri:

Bölgede, çadırlar, karavanlar ve diğer kamp araçlarına olanak sağlayan, tuvalet ve banyosu olan çok az sayıda yasal kamp alanı vardır. Bunların çoğu, Mayıs ayından Ekim ayına kadar açıktır.

- Grandeniz Restoran /Kamp alanı; Gevaş Sahil Yolu [80]
- Doğan Camping; Van-Gevaş yolu üzeri
- Çolpan Alman Kampı; Çolpan Koyu – Tuşba
- Aygır Gölü Alabalık Tesisleri

Aşağıdaki yerler, resmi olmayan kamp alanlarıdır ve olanaklar temel ihtiyaçları sağlanabilmektedir.

- Muradiye Şelalesi
- Nemrut Kaldera; Ilık Göl yanında gayri resmî kamp alanı [81]

Öğretmen Evleri:

[80] www.granddeniz.com

[81] Orman ve Su İşleri Bakanlığı 26 Ekim 2017 Nemrut Krater Gölün yönetim planı: www.turkiyesulakalanlari.com/nemrut-krater-golu-bitlis/

Öğretmen evleri, tüm sene açık olan ve çoğunlukla yerli müşteriler tarafından okul tatillerinde kullanılan ve çoğu yerde bulunan, hesaplı konaklama yerleridir. Bölgedeki öğretmen evleri okulların tatil olduğu zamanlarda yoğun olduğu için rezervasyonları önceden yapmak gereklidir.

Dikkate Değer, Sıra Dışı Konaklama Örnekleri:

Aşağıdaki konaklama yerleri, yabancılar için uygundur ve tanıtımı yapılmalıdır.

- Backpackers Hostel (Cumhuriyet Cad. Üzüm Sok. No: 6/C)
- Kardelen Otel ve Nemrut Dağı'ndaki restoran [82]
- Gökdem Royal Otel – Muradiye [83]

6.2 Urartu Gelişim Koridoru Kapsamında Konaklama Potansiyeli:

Urartu Gelişim Koridoru Projesi'ni destekleyecek yeteri miktarda konaklama imkânı yoktur. Yürüyüş veya bisiklet parkurlarında geçirilen her bir günün sonunda, en az bir konaklama yerine ihtiyaç vardır. Bu, kamp yeri, köy evi veya otel/pansiyon olabilir. Aşağıdaki tesisler, Urartu Gelişim Koridoru planının ilk bölümüne dâhil edilebilir:

- MEB Eğitim Tesisi, Çitören: Buranın 120 yatak kapasitesi vardır ve yaz aylarında kullanılmamaktadır.
- Çardak Kamp Alanı, Mollakasım;
- Çolpan Kampı, Çolpan Koyu;
- Gökdem Royal Otel, Muradiye;
- Ahlat Öğretmen Evi, Ahlat;
- Nemrut Krater, Ilık Göl yanında gayri resmî kamp alanı: Buranın elektrik, su, banyo ve tuvalet bulunmamaktadır.
- Rusa Gölü Çoban kampları: Burada çobanlarla birlikte bir düzen oluşturulabilir.
- Gürpınar Öğretmen Evi, Gürpınar
- Dilkaya Halk Plajı: Buranın elektrik, su, tuvalet bulunmaktadır.

6.3 Restoran ve Kafeteryalar ile Yeme-İçme

Mevcut durum:

Turistlerin restoran seçerken kullandığı yöntem izlenerek Trip Advisor[84], sitesinde Van ilinde yer alan 43 restoran incelenmiştir. Toplamda 441 kişinin yorum bıraktığı görülmüştür. Van'daki lokantalarda Türkiye'nin büyük kısmında olduğu gibi 3 çeşit sulu yemek çoğunlukla bulunmaktadır.

- Lokantalar: Sadece iki 2 lokanta sulu ev yemekleri yapmaktadır.
- Kebapçılar: 20 restoran menülerinde çoğunlukla et ve/ya ciğer kebap çeşitleri bulundurmaktadır. Bazısı ürünlerini "Helal Et" olarak pazarlamaktadır.
- Pideciler: 7 restoran menülerinde sadece ya da çoğunlukla pide, pizza ve lahmacun bulundurmaktadır.

[82] http://tatvan.net/oteller/nemrut-kardelen-hotel-kayak-merkezi

[83] http://www.gokdemroyalotel.com/

[84] https://www.tripadvisor.com.tr/Restaurants-g298040-Van_Province.html#EATERY_OVERVIEW_BOX

- Balıkçılar: 2 restoran balık yemekleri sunmaktadır.
- Atıştırmalık (Fast Food): 1 restoranda atıştırmalık bulunmaktadır.

Kalan restoranlar ilk üç yiyecek çeşidinin bir karışımı olarak hizmet vermektedir. Trip Advisor sitesinde hiçbirisi vejetaryen menü reklamı yapmamaktadır. Web sitesine göre Van'da ve Bitlis'te McDonalds, Burger King ya da Kentucky Fried Chicken bulunmamaktadır. Bölgenin bazı restoranlarında, sezona göre Van kefali, hamsi gibi balık çeşitleri de sunulmaktadır. Birkaç adet alabalık çiftliği olduğu da bilinmektedir.

Geleneksel Van kahvaltısı, şehir merkezindeki bazı yerlerde ve Edremit'teki kıyı mekânlarında sunulmaktadır. Kahvaltı, genel olarak bol çeşitli ve lezzetli olup, sunumu iyi yapılmaktadır.

Yöresel Yemekler ve İçecekler:

TÜRSAB'ın Gastronomik Turizm raporuna göre, yiyecek harcamaları turistlerin ortalama masraflarının %19'unu oluşturmaktadır. Her ne kadar Türkiye'nin doğusuna ait yöresel yemeklerin çoğu Türk Patent Enstitüsü tarafından tescillenmiş ve bu raporda yar alıyor olsa da, Van'ın ünlü "Van Kahvaltısı" ve "otlu peyniri" bu listede yer almamaktadır [85]. Raporda ayrıca turistlerin %88'inin *"Seyahat için destinasyon seçme kararımda yemek çok önemli"* seçeneğini işaretlediği ve geleneksel Türk yemeklerinin UNESCO'nun 'İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi'nde yer almaya başladığı belirtilmektedir.

İtalya'da başlayan "Citta-slow" hareketi, yaşamın "sakin" olduğu şehirlerin oluşturduğu bir ağdır. Yerel halk, daha sürdürülebilir bir yaşam tarzı benimseyerek yerel yiyecek ve zanaat gruplarını desteklemektedir. Seferihisar, Türkiye'yi uluslararası seviyede temsil etmekte ve diğer 12 şehir ve kasaba ile Türkiye ağını oluşturmaktadır. Citta-slow hareketi özellikle kültür rotaları turizmi ile uyumludur. Örneğin, Eğirdir Belediyesi, Citta-slow markasını ve Aziz Paul Yolu'nu entegre ederek, sürdürülebilir turizm ürünü oluşturmaya çalışmaktadır[86].

Citta-slow üyeliği, herkesçe bilinen ve uluslararası seviyede tanınan bir markanın parçası olmak anlamına gelmektedir ve bu konu, Pazarlama Planı'nda ayrıca ele alınmıştır.

Rota yönetim ekibi, müşteri memnuniyetini en üst seviyeye çıkarmak ve iş imkânlarının şehirli nüfusa kaptırılmaması için, yerel halkı destekleyerek, yüksek standartları ve görünürlüğü muhafaza etmelidir.

6.4 Konaklama Rezervasyonları

Bireysel yürüyüşçüler için en kolay rezervasyon yöntemi, ilk gece konakladıkları ev sahibinden bir sonraki konaklama yerini aramalarını istemeleridir. Bu sayede yürüyüşçü köyden köye rahatlıkla hareket edebilir. Diğer köyde müşterisini bekleyen köy konaklama sahibi, eğer yürüyüşçü beklenen zamanda gelmezse kayıp raporu verebilir.

[85] https://www.tursab.org.tr/dosya/12302/tursab-gastronomi-turizmi-raporu_12302_3531549.pdf

[86] http://www.egirdir.bel.tr/EgirdirHaberleri.aspx?hid=1366

Fakat, grup rezervasyonları yapılması gerektiğinde aşağıdaki yöntem önerilmektedir:

- Konaklanacak yerler listesi, telefon numaralarıyla birlikte internet sayfasında yayınlanabilir. Bu liste, ayrıca Van'daki turizm ofisinde de bulunmalıdır. Böylece ilgili kişiler rezervasyon konusunda yabancı ziyaretçilere yardımcı olabilecektir. Türk ziyaretçiler ise hizmet sağlayıcı ile direkt iletişime geçip rezervasyon yapabilir.
- Yabancı yürüyüşçüler, konaklama ve ulaşım ihtiyaçlarını bir merkeze e-posta yoluyla iletebilir ve rezervasyonları yine e-posta ile teyit edilebilir. Komite bu hizmet için bir tur operatörü tayin edebilir ya da turizm ofisinden bu hizmeti yürütmesi talebinde bulunabilir.
- Yerel tur operatörleri ev pansiyonu ya da pansiyonculuk hizmeti sağlayanlarla birebir anlaşmalar yapabilir.
- Akıllı telefon uygulaması tamamlandığında kullanıcılar uygulama üzerinden mesaj göndererek rezervasyon yapabilir ve pansiyon sahipleri yine mesaj ile teyit edebilir. Bu konu hakkında detaylı bilgi Pazarlama Planı'nda verilmiştir.

6.5 Ev Pansiyonculuğu Eğitimi

Bu bölgede kültür rotaları için en temel ihtiyaçlardan biri de ev pansiyonculuğudur. Evini turizme açmak isteyen köylülere sağlanabilecek eğitim kurslarına üç örnek aşağıda sıralanmıştır:

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Dairesi Başkanlığı, 15 kişinin üzerindeki gruplar için ev pansiyonculuğu kursları düzenlemektedir[87]. Kurslar, 6 gün boyunca günde 3 saat olacak şekilde toplam 18 saatliktir ve ücretsizdir.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı da Küre Dağları Milli Parkı[88] gibi bölgelerde 'Eko-turizm Tabanlı Ev Pansiyonculuğunun Geliştirilmesi' başlıklı kurslar düzenlemektedir.
- Antalya'nın Demre ilçesinde Kaymakamlık ve halk eğitim yetkilileri, 2017 yılında başlayan Gelecek Turizmde Projesi kapsamında ev pansiyonculuğu kursu açmışlardır[89]. Yerel belediye ve turizmcilerin de işbirliğiyle, kursu tamamlayan köylülerin herhangi bir ruhsata başvurmadan ya da vergi ödemeden ev pansiyonu açma olanağı doğacaktır. Bu sayede köylüler bir yandan rotaya katkıda bulunurken, aynı zamanda turizmin kârlı ve cazip bir gelir kaynağı olup olmadığına karar verebilecektir.
- BM Kalkınma Programı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Anadolu Efes ortaklığında hazırlanan Gelecek Turizmde programının 2013-2014 yıllarındaki birinci döneminde hayata geçirilen bir proje kapsamında oluşturulan bir kooperatifin kadın üyelerine, 'Seferihisar'ın Geleneksel Mutfağı' konulu gastronomi eğitimleri verilmiştir[90].

[87] http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,13202/mesleki-turizm-egitimi-ve-basvurusu.html

[88] http://www.kdmp.gov.tr/bizden-haberler/orkoy-kastamonu-bartin-kure-daglari-milli-parki-tampon-bolgesi-koylulerine-kredi-destegi-sagliyor#.Wk-CjiN954s

[89] http://www.anadoluefes.com.tr/sayfa/gelecek-turizmde

[90] https://faikuyanik.wordpress.com/2014/11/24/misi-ve-seferihisar-ile-gelecek-turizmde/

Bilgi ve İletişim:

Rota Yönetim Ekibi ve il temsilcilerinin karşılıklı güven tahsis etmesi için, festival, yemek, rota üzerinde muhtelif toplantılar gibi, köylerdeki yerel kültür paylaşımını destekleyici faaliyetlerde bulunmaları gerekmektedir. Bu, bölgedeki köy halklarının, eğitim eksikliği veya şehir merkezine uzak olma gibi nedenlerle yaşayabilecekleri iletişim eksikliklerinin de önüne geçebilecektir. Rota kullanıcıları ile iletişim konusuna Pazarlama Planı altında daha detaylı değinilmiştir.

Turizm Hizmetleri:

Bu paydaşların sağladığı imkânlar belgelenmeli ve rota kullanıcılarına sunulan faaliyet ve hizmetlerle bütünleştirilmeli ve Pazarlama Planı'nda belirtildiği şekilde tanıtılmalıdır.

6.6 Rehberlik

Turist Rehberliği:

Van Gölü havzasında şu anda yaşamakta bulunan rehber sayısı tam olarak bilinmiyor fakat Turist Rehberleri Birliğinin paylaştığı 2017 istatistiğine göre Şanlıurfa Bölgesel Rehberler Odasına kayıtlı 58'i ülkesel, 6'sı bölgesel bazda hizmet vermeye yetkili 64 adet rehber bulunmaktadır[91].

Dağ Mihmandarlığı:

Türkiye Dağcılık Federasyonunun verdiği bilgilere göre ülkemizde 78 adet mihmandar bulunmaktadır; bunlardan 2'si Van'da, 4'ü Ağrı'da diğerleri de Türkiye'nin değişik yerlerinde ikamet etmektedirler.

Rehberlik kanunlar ve sorunlar[92]:

Rehberlik, yürüyüşçülere sunulması gereken hizmetlerden biridir. Rehberli gruplar ve/veya bireysel rehberlik de bu hizmetler kapsamındadır.

2018 itibariyle, Türkiye'de turist gruplarına rehberlik hizmeti verebilmek için, ayrıntıları Resmi Gazete'de (26.12.2014, 29217) yayınlanan KOKART sertifikasına sahip olmak gerekmektedir. Standartları, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü ve Turizm Rehberleri Birliği tarafından oluşturulan rehberlik eğitimi, üniversite ve meslek yüksek okullarında verilmektedir. Ulusal ve uluslararası rehberlik eğitimleri, belirli yabancı lisanlarda verilmekte olup, doğa ve macera rehberliği eğitimini kapsamamaktadır.

Türkiye'de, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na kayıtlı kokartı bulunan turist rehberliği[93], Milli Parklar tarafından kursları verilen alan kılavuzluğu ve Türkiye Dağcılık Federasyonu dağ mihmandarlığı arasında çıkar ve görev çakışmaları mevcuttur. Bu rehberliklerin her biri, yasal olarak farklı rollerle görevlendirilmiştir:

[91] http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/91

[92] www.tureb.com

[93] Resmi Gazete (26.12.2014, 29217)

- Kokartlı rehberlerin yalnızca kültür varlıkları olan sit alanlarında rehberlik yapmasına müsaade edilmektedir.
- Alan kılavuzları, yalnızca eğitim gördükleri milli parklarda rehberlik yapabilmektedir.
- Dağ mihmandarları ise 2500 mt ve üzeri yükseklikteki tüm dağ turlarında gerekmektedir.

Bu, Nemrut Krateri hem 2500 mt'nin üzerinde bir rakıma sahip olduğundan, hem de bir Milli Park ve turizm sit alanı olduğundan, burada yapılacak her tur grubu için üç rehberin de bulundurulması gerekebileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca, bu durum, uygulamada turizm operatörlerine ilave masraf anlamına gelmekte ve dolayısıyla, turun satışını kısıtlamaktadır.

Bu nedenle, TUREB'in İstanbul, Aydın, Antalya, vb. şehirlerdeki bazı birimleri KOKART'lı rehberler için, doğa yürüyüş gruplarına hizmet vermeye yönelik ek eğitim kursları açmaktadır. Bu kurslar ulusal düzeyde tanınmamaktadır.

Van 100. Yıl Üniversitesi'nin nitelikli rehber yetiştirmeye yönelik eğitim programları geliştirerek, bu programın T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Araştırma ve Genel Müdürlüğü'nce tanınması için başvuruda bulunabilir. Bu eğitim programı aşağıdaki unsurları içermelidir:

- Rehberlik ilkeleri;
- Kültür rotalarının oluşturulması, ilkeleri ve yönetimi;
- Açıkhava güvenlik ve ilk yardımı;
- Tarih öncesi çağlardan günümüze yerel tarih ile ören yeri/müze ziyaretleri;
- Rotaları tanıma: yol işaretleri, yön levhaları, mobil telefon uygulamaları, haritalar;
- Yerel konaklama sahipleri ile tanışma toplantıları;
- Yerel bitki ve kuş türleri eğitimi (dürbün, teleskop, kamuflaj, vb. ekipman kullanımı dahil);
- Bisiklet sürüş güvenliği ve basit tamir bilgisi.

Amaç, rotayı kullanan grupların güvenliğini ve memnuniyetini temin eden uygulanabilir standartlar belirlemektir. Üniversite, bu geniş kapsamlı eğitim programını, yıl boyunca yarı zamanlı ya da yoğunlaştırılmış kurslarla verecek kapasiteye sahiptir. Tarihçilerin, botanikçilerin, yürüyüş kulübü üyelerinin ya da tecrübeli doğa rehberlerinin belirli dersler ve kurslardan muaf olmaları sağlanabilir.

7. Program İçerikleri

Her bir rota için ve Menua rotasındaki daha kısa olanlar için 9 adet tur programı hem İngilizce hem de Türkçe olarak hazırlanmış ve yönetim planı ile birlikte sunulmuş, ayrıca proje haritasının arkasına da basılmıştır.

7.1 Hedef Pazarlar ile Birlikte Tur Programlarının Listesi

Rota	Rehbersiz? (Evet/Hayır)	Program adı	Gün	Hedef Pazar

Menua	H	MENUA Kanalı uzun haftasonu etkinliği	3	**A,B,C,E,G**
Menua	H	RUSA GÖLÜ at binme macerası	3	**A,E,F,G**
Menua	E/H	MENUA Kanalı Yürüyüş Programı	8*	**C,D,E,**
Menua	E/H	MENUA Kanalı Bisiklet programları	6*	**A,B,C,G**
Nemrut	E/H	NEMRUT Krateri Yürüyüş programı	6*	**D,E**
Nemrut	E/H	NEMRUT Krateri Bisiklet programı	3	**A,C,E**
Ayanis	E/H	AYANIS Sahil yürüyüş programı	8*	**D,E**
Ayanis	E/H	AYANIS Sahil bisiklet programı	3	**A,C,E,G**
Ayanis	H	AYANIS Sahil Deniz Kanosu programı	7*	**A,B,F,G**

*Yurtdışı varışları için ilave bir yolculuk günü dahil

7.2 Uygulama Takvimi

Zaman çizelgesinde, aşağıdaki unsurlar listelenmiştir. Bunlar, direkt olarak rotaya ait altyapı, vb.'yi ilgilendiren işler olmasa da, DAP İdaresi veya DAKA'ya rota yönetim ve pazarlamasında destek olabilecek işler ve konulardır:

- Türkiye'deki başka bir rotaya ziyaret: Demre'deki Likya Yolu'nu önermekteyiz. Bu bölge, kültür rotalarının yerel faydalarını arttırmayı amaçlayan Gelecek Turizmde programının bir parçası olmuştur. Demre'deki Likya Yolu bölümü, ayrıca Güney Kore'deki Jeju Olle rotası ile kardeş rota olarak tescillenmiştir.
- Eylül 2018'de İspanya'da yapılacak olan Dünya Yürüyüş Yolları (WTN) Konferansına katılım: WTN, rota yöneticilerinden oluşan uluslararası bir organdır. Oluşum, rotaların tanıtım ve pazarlamasını yapar, kardeş rota uygulaması ve işbirliği çalışmalarını teşvik eder ve rotaların uluslararası ortamlarda temsilini sağlar.
- Batı İpek Yolu çalışma grubu ile toplantılar: Bu çalışma grubu, özel olarak rotaların tanıtımını yapmasa da, el sanatları, gastronomi, vb. her tür İpek Yolu turizm ürünlerini tanıtmaktadır. İran, İpek Yolu çalışma grubunun aktif bir üyesidir.
- Citta-slow (Sakin şehir): Türkiye'de 14 adet Citta-slow akımının parçası olan şehir/ilçe vardır. Seferihisar öncülüğünde organize olmuşlardır. DAKA, yerel lezzetleri tanıtmak için bu kurumla işbirliğinden yararlanabilir[94].
- Bisiklet ve koşu yarışları/maratonları: Türkiye'de bu tarz etkinliklerin popülerliği her geçen gün artmaktadır ve Van Gölü'nün etrafındaki açıklık araziler, burayı böyle faaliyetler için mükemmel bir yer haline getirmiştir. Ayrıca, Gevaş'ta düzenlenen bir bisiklet festivali vardır ve bunun tanıtımı da geliştirilebilir. Bu tarz etkinlik organizasyonları, uzmanlık gerektirmektedir.

[94] http://cittaslowturkiye.org/#slayt

Argeus Travel and Events ve Macera Akademisi adlı şirketler bu konularda tecrübeli uzman kuruluşlardır.

7.3 Yerel Faydalar

Yerel faydaları, ekonomik ve sosyo-kültürel faydalar şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Sosyal ve kültürel faydalar da en az ekonomik faydalar kadar önemlidir. Rota yöneticisi, DAKA ve ilgili diğer kurumlar yerele uygun şekilde yaklaşıp, onların rotaya olan ilgisini arttıracak şekilde teşvik ederse, bu, halkın kendi çevreleri ile kültür ve tarihlerinden daha fazla gurur duymalarını ve bu gururu, ziyaretçiler ile paylaşmalarını sağlayacaktır. Türk misafirperverliği, hakkıyla bir ün kazanmıştır ve bu, Türkiye'nin 'bozulmamış' bölgelerini ziyaret edecek birçok insan için başlı başına bir sebeptir.

Sosyal/kültürel faydalar:

Yukarıdaki bütçe kalemlerinin haricinde –ve pazarlama arşatırmasından çıkan sonuçta da görüldüğü üzere-, çevre temziliği, yabancı ziyaretçiler ve şehir insanları için azami önem taşımaktadır. Bazı bölgelerde, atık su doğrudan göle veya derelere gitmektedir. Çöplerin, sık ve düzenli olarak toplanmadığı yerler vardır ve bunun sonucu olarak, yol kenarları, ağaçlar veya göl kenarında plastik çöp atıkları görülmektedir. Bu durum devam ettiği takdirde, yalnızca görüntü kirliliği değil, göle verilen verilen bu çevresel hasar, suyun temizliğini etkileyecek ve su faaliyetlerini engelleyecektir.

Köylüler kadar ziyaretçilere de fayda sağlayacak olan aşağıdaki eylemlerin hayata geçirilmesini önermekteyiz:

- Van Büyükşehir Belediyesi, gerekli olduğu yerlerde DSİ ile çalışarak, çöp toplama işlerine destek olmalı ve takibini yapmalı; su temizliğini iyileştirerek, köylülere eğitim kursları düzenlemelidir;
- 14. Orman Bölge Müdürlüğü, buraya ait ağaç gruplarından ekmeli, küçük alanların etrafını çevirerek, doğal bitki örtüsünün yeniden yeşermesini sağlamalıdır. Bu, hem yerel halk hem de ziyaretçiler için gölgelik de oluşturacaktır;
- Muhtarlar, çeşme vb. su kaynaklarını temiz tutmaları ve gerekirse onarmaları yönünde teşvik edilmelidir;
- Muhtarlar, tarihi kalıntıların koruma kuruluna tescil ettirilmesi konusunda teşvik edilmeli ve gerektiği durumlarda, değirmen, mezarlık, vb.nin tamiri için başvurmalılardır;
- Yerel mimari örneklerinin tadilatı yapılmalı ve buralar, konaklama yerlerine dönüştürülerek yerel halka alternative gelir sağlamalıdır. Yerel kerpiç veya taş işçiliği, bu yüzden korunmalı ve gelecek nesillere öğretilmelidir. Taşharman örneğindeki gibi durumlarda, tüm köyün korunmasına yönelik bir talimat, hem kültürel hem de ekonomik olarak avantaj sağlayabilecektir.
- Basit bir dil rehber kitapçığı hazırlayarak veya gönüllü gruplar organize ederek, dil ve kültürler arası becerilerin geliştirilmesi sağlanabilir.

Ekonomik faydalar:

Projenin amaçlarından biri de, köylülere, hizmetlerden sürekli bir gelir imkanı sağlanmasıdır. İlk hizmet, konaklama yerlerinin hazırlanmasıdır ve bunun ardından yiyecek ve el sanatları gelmektedir. Azami faydayı başarmak adına, ziyaretçilerin çadır vb.'den ziyade köy konaklamasında kalmaları teşvik edilmelidir. Bu yüzden, kamp alanlarının büyüklüklerine ve konforlu imkanlarına sınırlamalar getirilebilir. Şimdiye kadar, kültür rotalarında yer alan köylere ekonomik faydalar üzerine Türkiye'de yapılan herhangi bir çalışma yoktur. Ancak, Likya Yolu'nda en az 70 adet aile, küçük pansiyon veya ev konaklaması geliri ile geçinmektedir[95].

Ev konaklaması hazırlıklarının ekonomik olarak uygulanabilir kılınabilmesi için, aşağıdaki destekler sağlanmalıdır:

- Yönetim Planı'nda tanımlanan eğitim kursları;
- Yeni bina inşaatı veya tadilat için IPARD ve Orman fonları ile finansal destek;
- Ev konaklaması kurarken ortaya çıkan ruhsat, SGK, vergi, vb. bürokratik yüklerin hafifletilmesi. Bazı belediyeler, eğitim kurslarını tamamlayanlara geçici ruhsat fırsatı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, derneklerin kurulması da teşvik edilmelidir.
- Tanıtım ve rezervasyon hizmetleri; standartların ve fiyatlandırmanın adil olduğundan emin olmak adına gereken kontrollerin yapılması.

Yukarıdaki tüm hizmetler sağlandığı takdirde, son yıllarda Türkiye'nin diğer bölgelerinde ve İran'da olduğu gibi, burada da ev konaklaması ve köy pansiyonculuğu hızla artabilir.

8. Örnek bölüm – Menua Yolu

[95] http://cultureroutesinturkey.com/the-lycian-way/accommodation/

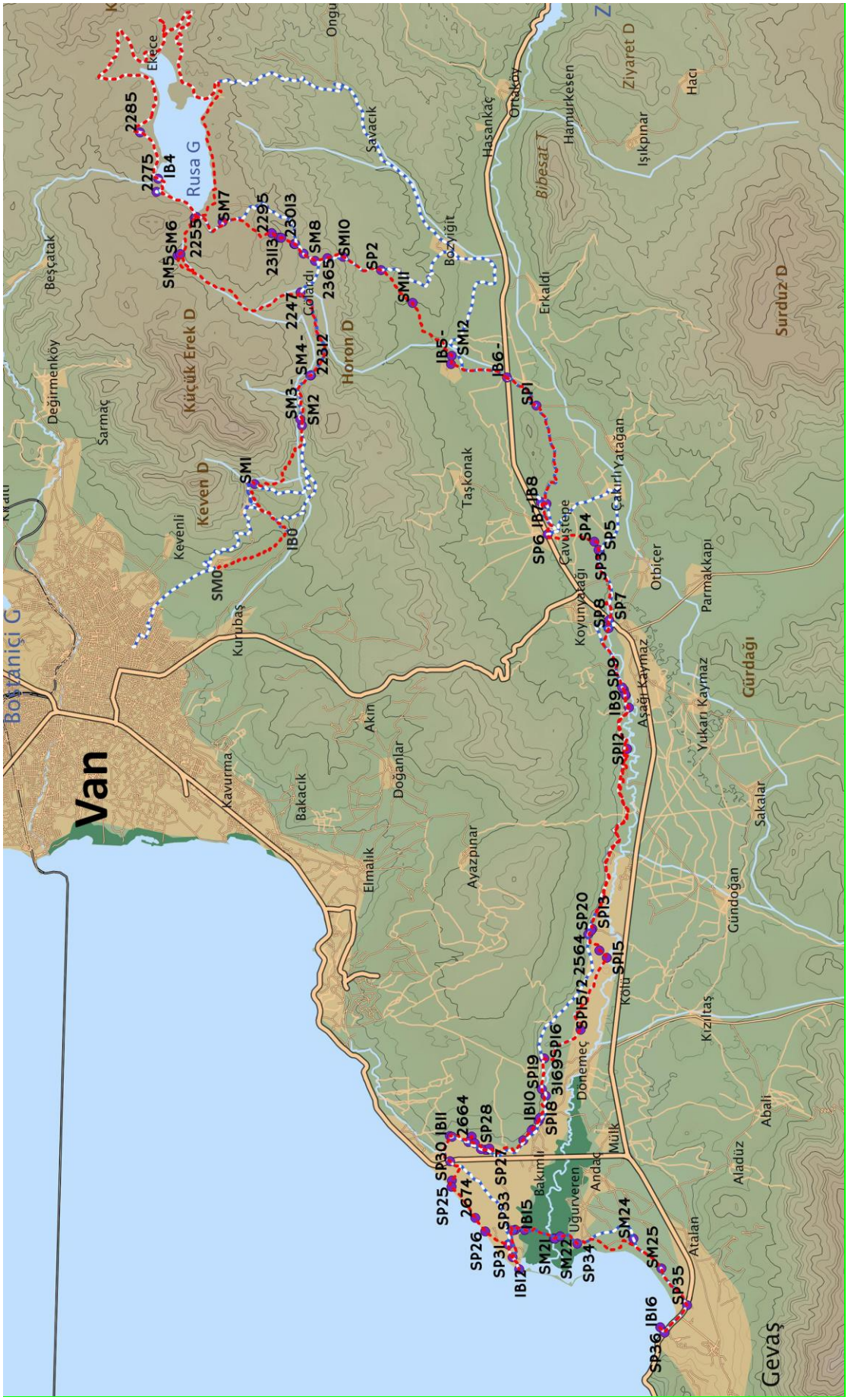
Van
Rusa G
Boyaniçi G
Küçük Erek D
Keven D
Horon D
Gürdağı
Sürdüz D
Gevaş
Ziyaret D
Bibesat T
Beşçatak
Değirmenköy
Sarmaç
Kavurma
Bakacık
Akim
Doğanlar
Elmalık
Ayazpınar
Kurubaş
Kevenli
Taşkonak
Hasankaç
Ortaköy
Hamurkesen
Işıkpinar
Hacı
Savacık
Bozyiğit
Erkaldı
Çoraldı
Çavuştepe
Çakirli Yatağan
Koyunyatağı
Orbiçer
Parmakkapı
Aşağı Kaymaz
Yukarı Kaymaz
Sakalar
Gündoğan
Kızıltaş
Abali
Aladüz
Atalan
Dönemeç
Mülk
Bakımlı
Andaç
Uğurveren
Kölü
Ekece
2285
2275
IB4
SM5
SM6
2255
SM7
2311
2295
2301
SM8
SM10
SP2
2365
SM11
2247
2312
SM3
SM4
SM2
SM1
IB0
SM0
IB5
SM12
IB6
SP1
SP6
IB7
IB8
SP4
SP5
SP3
SP8
SP7
IB9
SP9
SP12
SP13
SP20
2564
SP15
SP16
SP17
IB10
SP19
SP18
3169
IB11
2664
SP28
SP30
SP25
2674
SP26
SP33
SP27
SP31
IB12
IB15
SM21
SM22
SP34
SM24
SM25
SP35
IB16
SP36

8.1 Alt ve Üst Yapı

Rotanın alt/üst yapısıyla ilgili müdahale edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Atılacak adımlar belirlenirken söz konusu sahaların mülkiyet durumu göz önünde bulundurulacaktır.

Yürüyüş Rotasının Altyapısı:

Aşağıda sıralanan rota etaplarının bakıma ve geliştirilmeye ihtiyacı vardır

- Aletler: kürekler, kazmalar, tarak, tarha, budayıcılar, eldivenler.
- Malzemeler: 4 litre yağlı boya (kırmızı ve beyaz), sentetik tiner, fırçalar, tel fırça, eldivenler, boya şişeleri, temizleme malzemeleri.
- Yön levhalarının bir listesi ektedir (Ek3)

Ek Çalışma:

Yerel halk tarafından Cibo olarak bilinen su kaynağı şu anda kurudur. Kuruyan bölüme su kaynağı tahsis etmek için altyapı çalışması yapılması gerekmektedir. Kazı çalışması yapılmadan, gerekli malzemeleri ve gün sayısını kesin olarak tahmin etmek mümkün değildir.

Dört köprü gerekmektedir:

- SP11'deki kanalı geçmek için yürüyüşçülere bir yaya köprüsü gerekmektedir. Bu noktaya, çelik/tahta bir köprü (ortalama 3 metre) yapılmalı ve dikilmelidir.
- SP4'teki dar kanalı geçmek için yürüyüşçülere bir yaya köprüsü gerekmektedir. Bu noktaya, çelik/tahta bir köprü (ortalama 3 metre) yapılmalı ve dikilmelidir
- SP7/2'deki su yolunu geçmek için yürüyüşçülere bir yaya köprüsü gerekmektedir. Bu noktaya, çelik/tahta bir köprü (ortalama 10 metre) yapılmalı ve dikilmelidir.
- SM21-22'teki su yolunu geçmek için yürüyüşçülere bir yaya köprüsü gerekmektedir. Bu noktaya, çelik/tahta bir köprü (ortalama 5 metre) yapılmalı ve dikilmelidir.

İş süresi ile yerini gösteren tablo:

Referans noktası	Mesafe	Tahmin Çalışma günleri*	Yapılacak İşler	Ek Bilgi	Belediye
SM1-SM2	3.5km	6	Patika temizleme ve genişletme		İpek yolu
SM2-SM3	130m	0.5	Yeni patika oluşturulması		İpek yolu
SM3-SM4	2km	5	Patika temizleme ve genişletme		İpek yolu

SM7-SM8	3.7km	8	Patika temizlenmesi		Gürpinar
SM9-SM10	1.2km	2	Patika temizlenmesi		Gürpinar
SM11-SM12	2.9km	6	Patika temizlenmesi		Gürpinar
IB7-IB8	200m	1	Yeni patika oluşturulması	Korum Kurumu izin	Gürpinar
SP4-SP3	500m	1	Yeni patika oluşturulması	Arsa sahip?	Gürpinar
SP14-SP13	10.3km	22	Yeni patika oluşturulması	DSI ve Koruma Kurulu izin	Gürpinar Edremit
SP17-SP15	450m	1	Patika temizleme ve genişletme	-	Edremit
SP19-SP18	1.3km	3	Patika temizleme ve genişletme	Koruma Kurulu	Edremit
IB10-SP21	500m	1	Yeni patika oluşturulması	DSI ve Koruma Kurulu izin	Edremit
SP22-SP27	1.5km	3	Patika temizleme ve genişletme	Korum Kurumu izin	Edremit
SP28-SP23	1.4km	3	Patika temizleme ve genişletme	Korum Kurumu izin	Edremit
SP24-SP25	300m	1	Patika temizleme ve genişletme	Arsa sahip?	Edremit
IB1-IB12	82.3km	6	Patika işaretleme çalışması	Boya, vb.	Tüm
	adet				
IB1-IB12	7	4	Bilgi panoları dikilmesi	Koruma Kurulu	Tüm
SM1-SP31	36	8	Işaret tabelaları dikilmesi	Koruma Kurulu	Tüm
2365	1	2?	CIBO su kaynağının tamiratı	Boru,	Gürpinar
SP11	1	2	Kanal için köprü yerleştirilmesi	Çelik köprü,	Gürpinar

				beton	
IB15-IB16	2	1	Bilgi panoları dikilmesi	DSI	Edremit/Gevaş
SP32-SP36	5	2	Işaret tabelaları dikilmesi		Edremit/Gevaş
SM20-SM21	1.3km	5	Yürüme yolu yapımı	Tahta, çakıl	Edremit
SM21-SM22	1	köprü	Kanal için köprü yerleştirilmesi	Çelik köprü, beton	Edremit
SM22-SM23	.3km	1	Yürüme yolu yapımı	Tahta, çakıl	Edremit
SM24-SM25	1.6km	3	Patikanın iyileştirilmesi ve temizlenmesi	çakıl	Gevaş
SP35-SP36	1.3km	10	Yol kenarlarına bisiklet yolu için yer işaretlemesi	Parke taşları, vb.	Gevaş
		107.5 gün			

(*4 kişilik bir ekip için)

8.2 Muhtemel Yönetim Sorumluluklarının Tanımlanması

İpek Yolu, Gürpınar, Edremit ve Gevaş Belediyeleri, sorumluluk alanları içerisindeki rotanın temizliği ve bakımı, yön levhası/bilgi panosu dikimi ve bakımı, eğitim ve konaklama kayıt/denetleme işlerinden sorumlu olmalıdır. Rota kuruluşu ve belediyeler arasında, bakım sıklığını, eşgüdüm yöntemlerini, kullanılan malzemelerin ve tüm yön levhalarının standart hale getirilmesini içeren bir yazılı anlaşmanın imzalanması gerekmektedir.

14. Orman Bölge Müdürlüğü hâlihazırda gölün etrafındaki muhtelif bataklık araziler için bir yönetim planı hazırlamaktadır. Yönetim komitesinin, Dönemeç (Engil) Deltası boyunca devam eden ve Rusa Gölü etrafındaki rota için 14. Orman Bölge Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde çalışması gerekmektedir.

8.3 Kültür Rotası ve Diğer Aktiviteler

Rotanın bu bölümünde uygulanabilecek alternatif faaliyetler için aşağıdaki çalışmalar düşünülebilir.

Bireyler veya Küçük Gruplar İçin Kuş Gözlemi:

Rusa Gölü ve Dönemeç (Engil) Deltası/Dilkaya kuş gözlemi için son derece uygun bölgelerdir ve Van, Muradiye, Erciş, Tendürek ve etrafındaki diğer yerler ile birlikte düşünüldüğünde kısa bir "kuş gözlem turu" oluşturulabilir. Ayrıca, bu tur, daha uzun bir Anadolu Bölgesi kuş gözlemi turunun parçası da olabilir. Bataklık bölgelerde kuş gözlemi yapabilmek için, gözetleme kulesine ihtiyaç duyulmaktadır. Kaçak avcılığı önlemek için kulelerin kullanılmadığı zamanlarda kilitli olması ve anahtarların da güvenilir bir personel tarafından tutulması gerekmektedir. Bunlar Dilkaya'daki güvenlik personeli ve Rusa Gölü'ndeki bisiklet kiralama personeli olabileceği gibi Van'daki merkezi bir acente de olabilir.

Bireyler ve küçük gruplar için bisiklet kiralama (Rusa Gölü):

Rusa Gölü'nde; kiralanmak üzere 10 adet bisiklet alınmalı ve güvenli bir bisiklet barınağı, at ahırı ve teçhizatlar için korunaklı kulübeler yapılmalıdır. Yerli halk, faaliyetleri idare etmek üzere eğitilmeli ve yerel bir seyahat acentesi ile birlikte bisikletlerin bakımını üstlenmelidir.

Gölün etrafındaki rota, bisikletlerin kullanımına açıldığı takdirde, Çavuştepe ve Menua Kanalı istikametinde hızlı bisikletçiler için 1 günlük macera rotası oluşturulabilir.

Küçük Gruplar için Deniz Kanosu / Kano:

Dilkaya ve Gevaş arasında Dönemeç Deltası'nın ilerisine uzanan sahil, yarım günlük bir kano gezintisini takiben bir sahil restoranında yemek ve Akdamar Adası'na isteğe bağlı bir ziyaret için uygundur. Gruplar için ya Dilkaya'ya ya da Van'a dönüş için ulaşım imkânları sağlanmalıdır.

Gerekli olan teçhizatlar ve tesisler:

- 10 çift deniz kanosu ve rehberler için 2 adet tekli kano;
- Deniz kanolarının saklanması için korunaklı barınaklar;
- İlave teçhizatlar (püskürtme etekleri, kısa kürekler, çekme halatı, depolama kutuları… gibi).

Rehberlerin eğitiminden sonra, tesislerin yerel bir seyahat acentesi tarafından idare edilmesi gerekmektedir.

Yıllık Maraton – Menua Koşusu :

Kanal boyunca olan rota, 42.195 metrelik (standart maraton mesafesi) yıllık bir koşu yarışı için uygundur. Türkiye'de maratonlar ve diğer yarışlar, Türkiye Atletizm Federasyonu tarafından yıllık takvime göre planlanmaktadır[96]. Bu yüzden uygun bir tarihin belirlenip, önceden kendilerine bildirilmesi çok önemlidir. Koşudan önce rotanın güvenlik riskleri için kontrol edilmesi ve trafiğe kapatılması gerekmektedir. Koşu gününde geçici hizmetlere ihtiyaç olacaktır ancak kalıcı bir altyapı çalışması gerekmemektedir.

8.4 Rotanın Yakınındaki Kültürel veya Tabii Anıtlar

[96] http://www.taf.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/2017_TAFTakvim_Dec14.pdf

Rusa Gölü'ndeki Urartu/Osmanlı Su Bendi[97]:

Su bendi, Menua Kanalı'na ve Toprakkale etrafındaki alanlara su sağlamak için Rusa II (685-645 MÖ) tarafından inşa edilmiştir. Alan, 2015'te Orman ve Su İşleri Bakanlığı 14. Bölge Müdürlüğü tarafından koruma altına alınmıştır. Kısa vadede tehlike altında değildir.

Çavuştepe Kalesi:

1961-1984 yılları arasında İstanbul Üniversitesi tarafından Çavuştepe Kalesi kazı çalışması yapılmıştır[98]. Ana sit alanındaki kazı çalışmalarını takip eden süreçte bazı bölümler kum tabakası altında kaybolmuştur. 2014 yılında Prof. Dr. Rafet Çavuşoğlu, koruma altında olan kaledeki ve ardından Urartu mezarlarındaki kazıları yeniden başlatmıştır[99]. Eylül 2017'de, Gürpınar Belediyesi, mezar alanını tel örgüyle kapatarak izinsiz kazıların önüne geçebilmek için mezar alanının güvenliğini sağlamıştır. [100]

Çavuştepe 2017'ye kadar, 55 yıllık deneyimi olan Mehmet Kuşman adlı bekçi tarafından korunmaktaydı[101]. Mekân ve yazıtlar hakkındaki bilgi birikimi ve özverisi bölgeye ziyaretçi çekmekteydi ancak, yapılan görüşmelerde kendisinin aktardığına göre ziyaretçi sayısı son bir kaç yıl içinde düşüş göstermiştir. Kuşman'ın emekliliğinden bu yana Çavuştepe'deki Urartu kazı bölgesinin nasıl korunacağı belirsizdir. İlerleyen dönemlerde, bir bekçi görevlendirilmese de, bazalt yazıt bloklarının muhtemel define ve yağmacılardan korunması için adımların atılması gerekmektedir.

Mekânın cazibesini artırmak için, bölgedeki üst yollar temizlenip işaretlenebilir, basamaklar onarılabilir, saray ve alt/üst hisarlar için açıklama panoları yerleştirilebilir ve yoldan gözükmesine rağmen yakından görünmeyen destekli çeper duvarlarının kuzey tarafından bir dönüş yolu yapılabilir. Saklama küplerini barındıran tarihi bölümler, aşınma ve kum tabakalarını önlemek için çatı ile kaplanabilir. Mevcut tuvaletlerin temiz tutulması yeterli olacaktır.

Mehmet Kuşman'ın yerine başka bir bekçi atanıp atanmayacağı hakkında alınacak karar sonrasında, kazı alanının akıbeti yeniden değerlendirilebilir. Yeni bir bekçi atandığı takdirde, tesis, bu kişiye yiyecek/içecek ve hediyelik eşyalar satabilmesi için izin vermelidir. Bu adım atılırsa, çatısı ve rüzgâr koruması olan bir oturma alanı ve gölgelik ağaçların dikilmesi gerekecektir. Yürüyüş rotasını ve kazı alanını gösteren broşür/haritaların konmasının da yararı olacaktır.

Menua Yazıtı:

Urartu Kültür Koridoru tanıtım filminde de görüleceği üzere, bu yazıt, kötü bir şekilde yıpranmıştır. En azından aşındırıcı dış etkilerden (hava, su, temas… gibi) korunması

[97] http://bolge14.ormansu.gov.tr/14bolge/SulakAlanlar/KESIS.aspx?sflang=tr

[98] http://arkeolojihaber.net/2014/09/24/urartu-kalesine-30-yil-sonra-ilk-kazma-vuruldu/

[99] http://arkeolojihaber.net/2017/09/24/vanda-2750-yillik-nekropol-alani-koruma-altina-aliniyor/

[100] http://www.milliyet.com.tr/cavustepe-kalesi-ne-siki-koruma-van-yerelhaber-2286116/

[101] http://arkeofili.com/urartu-kalesinin-55-yillik-bekcisi-mehmet-kusman-isi-birakiyor/

gerekmektedir. Kanalı ve yazıtı anlatan bir bilgi panosu tahsis edilmesi yararlı olacaktır.

Köprülü Köyü Mezarları:

Köprülü Köyü, her ikisi de tescilli olan iki adet tarihi mezarlığa sahiptir. Biri rotada ve diğeri de köyün üzerindeki yamaçta yer almaktadır. Üst mezarlıktan alınan taşlar, bazı köy evlerinin duvarlarında kullanılmıştır. Eski mezar taşlarının bir listesini içeren ve mekânı açıklayan bir bilgi panosu yerleştirilebilir.

Meryem Dönmecer Manastırı Kalıntıları:

Manastır, rotanın 800 metre uzağında yer almaktadır ve alan, yöre halkı tarafından piknik alanı olarak kullanılmaktadır. Kalıntılar, define için kazılmış ve üstleri boyanmış olduğundan kötü durumdadır (bkz. Urartu Kültür Koridoru Fotoğraf Arşivi). Kalıntıların koruma altına alınmalı, ağaç dikimi yapılmalı, araç geçişi önlenerek yürüyüş yolu temizlenmeli, rotadan ve anayoldan levhalarla yönlendirme yapılmalı ve alanın içine bilgi panosu yerleştirilmelidir. Hoşap Suyu'nun yanındaki ağaçlık bölgeye kamp/piknik/mesire alanı yapılabilir ve görevlendirilecek bir kamp bekçisi kalıntıların daha fazla hasar görmesini önleyebilir.

Menua Kanalı:

DSİ, kanalı ve kanala bitişik akan suların haritasını çıkarmıştır. 1960'lı yıllarda ise, orijinal Urartu kanalının kenarları beton ile belirginleştirilerek astarlanmış ve orijinal yapı malzemelerinin üstü örtülmüştür. Ayrıca, bazı set kapakları da eklenmiştir. Kanal ve üzerindeki Urartu yazıtları, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından tescil edilmiştir. Kanalın büyük bölümü, bozulmadan olduğu gibi kalmıştır ancak, Kıyıcak yakınlarındaki 500 metrelik bir bölüm, yeni yapılan yol çalışması nedeniyle zarar görmüş olabilir.

Dilkaya Höyük:

Hem yürüyüş hem de bisiklet güzergahları, Dilkaya Höyük'ten geçmektedir. Erken Demir Çağı döneminden bir mezar alanı bulunan bu sit alanı, 1983-4 yılında Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu tarafından araştırılıp yayınlanmıştır. Höyüğün göle bakan tarafı, korozyandan etkilenmiştir. Kara tarafında, yani doğu ve kuzeyi ise yapılanmadan hasar görümüş olabilir. 2017 yılında, plajın kamu tesisi olarak açılmasından önce tuvaletler, duşlar, kafeteryalar, yollar ve park yeri inşa edilmiştir. Plajdaki ekipmanlar arasında yüzme platformları haricinde 4-5 adet kano da bulunmaktadır. Rekreasyon alanı, sit alanına çok yakında bulunduğundan, tüm bölgenin yeniden araştırılması ve gerektiği gibi korunmasını önermekteyiz.

Kıyıcak Sazlıkları / Dönemeç Deltası [102]:

Dönemeç Deltası, Türkiye'nin 45 Ulusal Öneme Haiz Sulak Alanı'ndan biridir. Van-Gevaş yolu buranın içine girmiş ve bu sulak alan, zirai gübrelerin hasarından

[102] http://www.turkiyesulakalanlari.com/sulak-alanlar/

gelebilecek tehlikeler ile karşı karşıya kalmıştır. Burası, önemli bir balık ve kuş yetiştiriciliği alanıdır.

8.5 Turizm Cazibe Unsuru Olarak Rotanın Yönetilmesi

Konaklama ve Rezervasyon:

2018 Mart ayı itibariyle, başlangıç ve bitiş noktaları haricinde (Van, Edremit) rota boyunca konaklama yeri bulunmamaktadır. İlk aşamada aşağıdaki konaklama düzenlemelerinin yapılması önerilmektedir. Köylülerin bu çalışmalara katılımının, mümkün olan en kısa süre içerisinde teşvik edilmesi gerekmektedir (bkz. Bölüm xx):

- Bakraçlı: Yerel köy halkı, özellikle kadınlar, gelen ziyaretçilere alışkındır ve ev pansiyonculuğuna başlamaları için teşvik edilebilirler.
- Rusa Gölü: Ziyaretçiler, çoban aileleri ile birlikte çadırlarda yemek yemekten ve göl kenarında kamp yapmaktan hoşlanacaklardır[103] . Ancak güvenli bir kamp alanına, tuvalet ve duşlara ihtiyaç vardır. Rusa Gölü ve Van arasındaki ulaşım, özellikle hafta sonları, bu konuma olan rağbeti artıracaktır.
- Çavuştepe: Çavuştepe'de konaklama bulunmamaktadır. Bu nedenle bağımsız yürüyüşçüler, Gürpınar istikametinde en fazla 5 kilometre devam edebilir. Gürpınar Öğretmen Evi rotanın yalnızca 900 metre dışındadır dolayısıyla SP7'ye tabela konularak buraya yönlendirme yapılabilir. Çavuştepe'deki market ile Öğretmen Evi arasında taksi hizmeti sunulması ziyaretçiler için kolaylık sağlayacaktır.
- Aşağı Kaymaz: Bu bölgede konaklama imkânı yoktur. SP10'daki eski balık çiftliğinin olduğu konumda açılacak bir kamp alanı, köylüler konaklama hizmeti sunana kadar (eğer isterlerse) geçici süreliğine yararlı olacaktır. Ayrıca tuvalet ve duşlara ihtiyaç duyulmaktadır.
- Çiçekli/Gölkaşı: Burada da konaklama hizmeti yer almamaktadır. Yürüyüşçülere sunulacak geçici çözümlerden biri de, anayola doğru 2 kilometre devam etmek, Edremit'teki konaklama için bir dolmuşa binmek ve sabah geri dönmek olacaktır. Meryem Dönmecer yanındaki kamp alanı, köylüler pansiyonculuğa geçene kadar iyi bir çözüm olacaktır. Ayrıca tuvalet ve duşlara ihtiyaç duyulmaktadır.
- Dilkaya: Edremit Belediyesi kumsalda güvenliği sağlamış ve çeşitli imkanları *(tuvaletler, duşlar, kafe, vb.)* kullanıma sunmuştur[104]. Buraya kamp alanı açma ve ulaşım sağlamak mümkündür. Rotanın 500 metre dışında, Dilkaya'ya 2 kilometre uzaklıkta bir yerde bulunan Doğan Kamping daha çok piknik alanı olarak kullanılsa da yürüyüşçülere hizmet vermek için uygundur. Tuvaletlerin bakıma ihtiyacı vardır ve duş yapılması gerekmektedir.
- Gevaş: Önerilen bisiklet rotası, içinde duş/tuvalet, çadır alanı ve restoran bulunan Grandeniz Kamping'de son bulmaktadır.

Ulaşım:

[103] http://www.egetelgraf.com/buyurun-yoruk-sofrasina/

[104] http://www.milliyet.com.tr/van-golu-kiyisinda-halk-plaji-acildi-van-yerelhaber-2181492/

Rota üzerindeki üç noktaya toplu taşıma olanakları sağlanması gerekmektedir:

- Bakraçlı: Yürüyüş rotası Yoncatepe'den başlamaktadır. Halk otobüsleri Kevenli'ye kadar çalışmaktadır ancak yakındaki yerleşim yeri olan Bakraçlı'ya veya Yoncatepe'deki Urartu sit alanına kadar ulaşım yoktur. Rota kurulduğunda, Van Belediyesi'nin, en azından yazın günde bir kez olmak üzere Kevenli otobüs hizmetini Bakraçlı'ya uzatma olasılığını göz önünde bulundurması için, ilgili belediye yetkililerileriyle görüşülebilir.
- Rusa Gölü: Rusa Gölü, düzenli bir toplu ulaşıma sahip değildir ancak tesisler yapılırsa gözde bir dinlenme merkezi haline gelebilecektir. Yazın hafta sonları sağlanacak minibüs hizmeti ilk aşamada yeterli olacaktır. Seyahat acentelerinden biri bu hizmeti organize edebilir.
- Dilkaya: Dilkaya da düzenli bir otobüs servisine sahip değildir. Öneri olarak, Köprüler'deki 112 numaralı otobüs hattı, günde en az bir kez Dilkaya'ya kadar gidecek şekilde uzatılabilir. Dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de, bu bölgedeki yolların belediye otobüsleri için çok dar olmasıdır. Bir acentenin minibüs hizmeti organize etmesi de seçenek olarak düşünülebilir.

Not: Rotanın Menua kanalı bölümüne *(Çiçekli/Gölkaşı, Köprüler, Gürpınar ve Çavuştepe)*, Van-Hoşap dolmuşu, Gürpınar dolmuşu veya 112 numaralı Van Belediye otobüsü ile ulaşım hizmeti sağlanmaktadır.

Yiyecek/İçecek:

Rota boyunca, merkez dışındaki birçok yerde restoran bulunmadığından, doğa yürüyüşçüleri ve bisikletçiler, sandviç, vb. tarz yiyeceklerini beraberinde taşımaktadır. Yerel esnaf, yürüyüşçülerin yiyecek ve içecek tercihleri hakkında bilgilendirilmeli ve temin edilecek basit çeviri şemalarıyla yabancılara kolaylıkla hizmet vermeleri sağlanmalıdır. Eğitim kurslarına, yemek hazırlama, temizlik bilgisi ve servis dahil edilmelidir. Köylülerin gruplar için yiyecek-içecek sağlaması durumunda, bu hizmetlerin acentelerin ihtiyaçları ile örtüşmesi için iki taraf arasında düzenlenecek toplantılar ile iletişim kurmaları sağlanabilir.

Yerel El Sanatları:

Doğa yürüyüşçüleri ağır eşyalar taşımak istemediklerinden sadece küçük eşyalar satın alma eğiliminde olurlar. Rota boyunca, yerel el sanatları için yeterli sayıda satış noktası bulunmamaktadır. Yürüyüşçülerin büyük kısmı, daha geniş bir ürün yelpazesine sahip olan müzedeki el sanatları dükkânını ziyaret edeceklerinden, bu durum acil bir sorun teşkil etmemektedir.

Yerel yönetimlerle yapılan görüşmelerde, Gürpınar Kaymakamlığı, köylülere yerli koyunların yünlerinin işlenmesi için gerekli teçhizatın ve satış için üretim eğitiminin verileceği bir proje planladığını belirtmiştir. Bu proje hayata geçtiğinde, rota boyunca yünlü mamullerin satıldığı *(eldivenler, şapkalar, çoraplar, kazaklar, gibi)* satış noktaları kurulabilecektir.

Yerel Halkın Turizme Yaklaşımı ve Bunun Geliştirilmesinin Yolları:

Bu bölgedeki köylüler Van'a yakın yaşamaktadır. Van'dan gelen yürüyüş grupları ve bisikletçilere alışık olduklarından, doğa turizmine uyum sağlamakta zorluk

yaşamayacaklardır. Köylüler yaylalara göçmeden *(yani bahardan önce)* eğitimlerin başlatılmasında fayda vardır. Halk Eğitim Merkezi'nin vereceği eğitim kurslarına ek olarak, üniversite, Orman Bölge Müdürlüğü ve yerel turizm acenteleri ile rehberler de bu eğitimlere katkıda bulunmalıdır.

Farklı Paydaşlar Arasındaki Muhtemel Sorunlar ve Bunların Yönetimi:

Yerel seyahat acenteleri, bölgeye hakim olduğunu iddia eden yerel doğa yürüyüşü grupları ve bazı bağımsız yürüyüşçüler arasında çıkar çatışmaları olması muhtemeldir.

Bu gruplardan herhangi birinin rota üzerinde sahiplik iddia etmemesi önemlidir. Bu yüzden, rotanın açılışından önce rehberlik şartlarının ve hizmet koşullarının açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda rotaların bağımsız kullanımı da teşvik edilmelidir.

Rusa Gölü, yasal olarak korunan bir alan değildir ve kaçak kuş avcılığı söz konusudur. Yöre halkının turizmden kalkınması sağlanabilirse, avcılık cazibesini yitirecektir ancak sürecin dikkatle takip edilmesi önemlidir[105].

8.6 Rota ve Civarlarındaki Yatırımlar

Aşağıda, kamu idarelerinin tanımlanan rota ve civarlarında, mevcut ve önümüzdeki süreçte gerçekleştirmeyi öngördükleri yatırımlar yer almaktadır.

Rusa Gölü ve Rusa – Çavuştepe Rotası:[106]

Bölgede yetişen sedir, söğüt, vb. gölge sağlayabilecek ağaçlar dikilmeli ve büyüyünceye kadar bu ağaçlar, çit ile çevrilerek korunmalıdır. 14. Orman Bölge Müdürlüğü, bu küçük ölçekli yatırımı üstlenebilir. Rusa Gölü, turnalar için üreme alanı ve çoğunlukla ördekler ve balıkçıl kuşlar başta olmak üzere göçmen kuşlar için dinlenme yeri olduğundan, *"Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan"* listesindedir. Yapılacak bir kuş gözetleme kulesi, bölgeye gelen turistler için değer katacak, kuşların gözlemlenmesine ve hatta bilimsel çalışmalara olanak tanıyacaktır.

Gürpınar'daki Su Değirmeni:[107]

Gürpınar'da bulunan 40 adet un değirmeni, 1980'lerde su kaynakları Van'a yönlendirilene kadar aktif olarak çalışmaktaydı. Zaman içinde değirmenler büyük oranda yok olmuştur ancak tadilatı yapılacak bir değirmen ile geleneksel köy hayatını ziyaretçilere göstermek ilgi çekici olacaktır. Ayrıca bu değirmende öğütülecek un, geleneksel yemeklerde de kullanılabilecek ve yöresel mutfağın tanıtılmasına katkı sağlayacaktır. Detaylı bir araştırma yapılarak, yenileme ve/veya inşaat masrafları belirlenmeli ve buna göre gereken mimari çalışmalar yapılmalıdır. Yenileme yapılması durumunda, bir bilgi panosuna gereksinim olacaktır. Çalışmaların tamamlanmasından sonra, değirmen yerel bir zanaatkâra kiralanabilecek ve kendini

[105] http://www.turkiyesulakalanlari.com/turna-kesis-rusa-golu-van/

[106] http://www.turkiyesulakalanlari.com/sulak-alanlar/

[107] Anadolu'nun Degirmenleri Mustafa Kaçar ISBN 978 9944 75774-4

geçindiren küçük bir işletmeye dönüştürülebilecektir. Romanya'nın kırsal kesiminde uygulanan başarılı değirmen yenileme çalışmaları örnek alınabilir[108] . Değirmen yenileme giderleri dahil, projenin bütçesi takribi 100.000 Euro'dur.

Menua Urartu kanalı ve Gürpınar doğal su kaynakları, bu rota etrafında yapılabilecek en büyük yatırımı temsil etmektedir. Menua Kanalı, Urartu Kralı Menua (M.Ö. 810-786) tarafından yaklaşık 3 bin yıl önce Van'ın Gürpınar ilçesinden, Urartu devletinin başkenti Tuşba'ya su getirmek amacıyla yaptırılmıştır. Eskiden Van'a ve çevresindeki bölgeye su tedarik eden kanal, 50 kilometre uzunluğundadır ve hem Gürpınar doğal su kaynakları hem de Güzelsu deresi tarafından beslenmektedir[109].

Gürpınar Doğal Su Kaynakları:

Yapılan yerel görüşmelerde Gürpınar Kaymakamlığı'nın doğal su kaynakları yakınında bir mesire alanı kurmayı planladığı öğrenilmiştir. Bu yüksek hacimli doğal su kaynakları, Menua kanalı ile birlikte DSİ kanallarını da beslemektedir ve böylece Gürpınar ve Van Gölü (genelde Edremit ili) arasındaki tarımı da desteklemektedir. Birkaç köyün (Aşağı ve Yukarı Kaymaz, Köprülü, Çayırbaşı, Dönemeç, Çiçekli/Gölkaşı, Kıyıcak, Köşkköy ve Dilkaya) tarımı kanal sistemine bağlıdır. Bu yüzden herhangi bir değişiklik yapılmadan evvel köylülere danışılmalıdır. Doğal su kaynağının etrafındaki alan, büyükbaş hayvanların otlaması için mera olarak kullanılmaktadır. Büyükbaş hayvanlar, toprağı karıştırarak kuşlar için zengin besin kaynaklarının oluşmasına yardımcı olur. Bu nedenle buralar, yerel halk için son derece önemli alanlardır. Bu alanda çalışmalara başlamadan önce, arkeolojik araştırma yapılmalı, kuş habitatı incelenmeli ve bölge haritalandırılmalıdır. Kuşlar hakkında yapılacak araştırmalar, Mayıs-Temmuz aylarında yürütülmelidir.

Menua Kanalı:[110]

Su kaynağı, yeni yapılan DSI kanalına yönlendirildiği için, Köprüler'in altında kalan kısımlar kurumuştur. Kanalın Köprüler'in altında kalan yaklaşık 500 metrelik bölümüne (Çayırbaşı mevkii), Koruma Kurulu'nun denetiminde temizlik ve bakım yapılmalıdır. Beton perdeler, tarihi yapı hasar görmeden kaldırılabilirse, diğer bölümlerin bakım ve yenileme maliyetleri hakkında daha net bir bilgi edinmek mümkün olacaktır. Bakım ve yenileme maliyetlerine ek olarak, çimlendirilmiş bir alanda çeşme, banklar ve gölgelik ağaçlar bulunan bir dinlenme noktası yapılması da hesaba katılmalıdır.

Kanal bakımı hakkında nihai karar verilene kadar, Köprüler'in altından geçen ve DSİ kanalını takip eden tali yol kullanılabilir. Nihai kararın ardından bu seçenek tekrar değerlendirilebilir.

Dilkaya:

Yürüyüş ve bisiklet rotaları, Dilkaya Höyük'ten geçmektedir[111]. Demir Çağı sit alanı kazı çalışmaları, Prof. Dr. Altan Çilingirlioğlu tarafından 1983-1984 tarihlerinde

[108] https://www.moara-veche.ro/

109 http://www.anadoluuygarliklari.com/urartu/92-menua-samram-kanali

[110] http://www.anadoluuygarliklari.com/urartu/92-menua-samram-kanali

yapılmış ve çalışmaları yayınlanmıştır. Höyüğün göl kenarında bulunan kısmı tahrip olmuş ve kara tarafındaki (güney ve kuzey) kısım ise inşaat çalışmaları nedeniyle muhtemelen hasar görmüştür. Halka açık tuvaletler, duşlar, kafeler, yollar ve park alanı, kumsalın hizmete açılmasından önce 2017'de yapılmıştır. Kumsaldaki teçhizatlar bir yüzme platformuyla birlikte 4-5 kanoyu kapsamaktadır. Dinlenme yeri sit alanına çok yakın olduğu için, bu alanda yüzey araştırması yapılabilir ve gerekirse koruma altına alınabilir.

Kıyıcak Sazlıkları / Dönemeç Deltası[112]

Burası, Türkiye'de bulunan 45 "Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan" listesinde yer almaktadır. Van-Gevaş yolu, bu alanı bölmektedir ve arazi, tarımsal gübre kullanımının tehdidi altındadır. Bu bölge, doğal yaşam için son derece önemli bir noktadır ve balık, kuş türlerinin üreme alanıdır. Dilkaya'da yapılacak herhangi bir çalışma ve yukarıda değinilen bisiklet rotası ile ilgili, 14. Orman Bölge Müdürlüğü ile birlikte çalışılmalıdır.

Ek 1 Boyama işaretlerinin özellikleri

İşaretler:

A – Yol boyunca her 80-100 m.'de kullanılan ve 'Devam edin' anlamına gelen işaret

B – Başka ve yanlış yol için kullanılan işaret. Devam etmeyin – geri dönün anlamına gelir.

C – Yolumuz sağa / sola gider anlamına gelen işaret

D – Dikkat edin– az ileride iki yol birleşiyor veya ayrılıyor anlamına gelen işaret

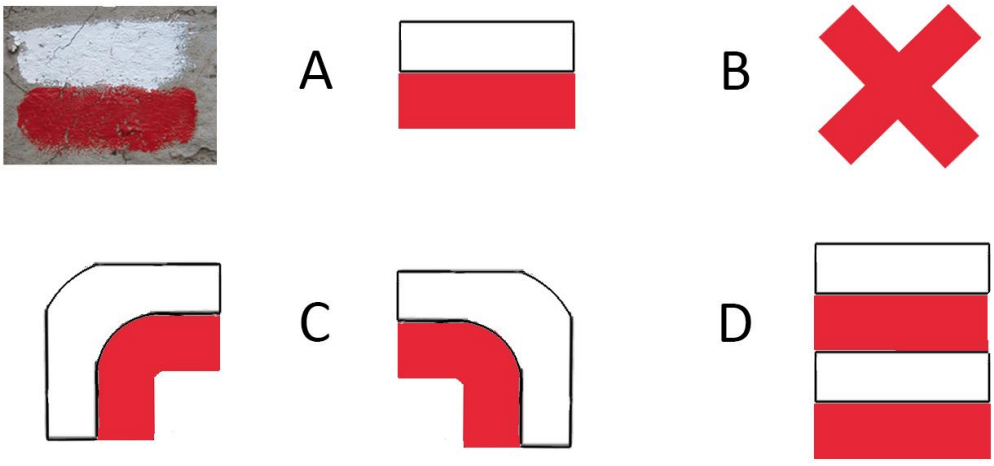

Not:

Beyaz renk üstte, kırmızı renk aşağıda olacak şekilde boyama yapılmalıdır.

İşaretlerimizi hem gidiş hem dönüş tarafından görülecek şekilde yapmalıyız.

[111]http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=832&html=ages_detail_t.html&layout=web

[112] http://www.turkiyesulakalanlari.com/sulak-alanlar/

İşaretlerimizi patikanın aynı tarafında (devamlı sağ veya devamlı sol gibi) ve aynı yükseklikte yapmaya çalışıyoruz.

İşaretler arasında 80-100m, mesafe olmalıdır ama yol çok zor, dar veya ağaç arasında ise, daha fazla olabilir; bir işaretten ilerdeki işaretin görülmesi lazım.

İşaretlerimizi kaya veya beton üstünde tavsiye ediyoruz. Gerekiyorsa, ağaç kullanabiliriz.

Yağlı boya kullanıyoruz (bayrak kırmızı, beyaz) ve boyamadan önce, tel fırçası ile yeri temizliyoruz.

Köşe işaretleri, köşeden en az 10-20m önce olmalıdır. Tam köşede bir levha olabilir.

Örnekler:

Not: Boya şişesi, eldiven, küçük fırçası

Ek 2. Yön Levhalarının özellikleri

Tabela sacı – 3mm galvanizli

Boru – 60mm çapı, 3mm et kalınlığı, 3m uzunluğu

Borunun üstü kapaklı ve alt tabanında 8 lik inşaat demiri sokacak 90 ° açılı 4 delik

Her levha için 2 adet yuvarlak kelepçe ve 2 adet civata

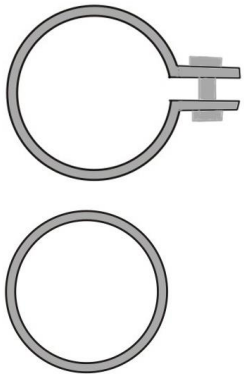

Ek 3 Tabela listesi

Ek3 Tabelaların listesi (3 rota)

Menua Kanalı Bilgi Noktaları				Enlem	Boylam
IB0	Bilgi Pano: Yonca Tepe			38.4371	43.45176
IB2	Bilgi Pano: Gölardi Köyü			38.43208	43.55062
IB3	Bilgi Pano: Rusa Gölü			38.46629	43.58224
IB4	Bilgi Pano Rusa Barajı			38.47872	43.59819
IB5-	Bilgi Pano: Yolaşan Köyü			38.38287	43.52067
IB7	Bilgi Pano: Sarduri Kanalı			38.35161	43.46224
IB8	Bilgi Pano: Çavuştepe Sit Alanı			38.35341	43.46296
IB9	Bilgi Pano: Menua Kanalı Yazısı			38.32624	43.38447
IB10	Bilgi Pano:Çiçekli Köyü Manzerası			38.35417	43.20414
IB11	Bilgi Pano:Kanaldan dönüşü			38.38322	43.19785
IB12	Bilgi Pano:Dilkaya			38.36052	43.14214
IB13	Bilgi Pano:Aşağı Kaymaz			38.32618	43.35136
IB15	Bilgi Pano:Küş bilgisi			38.36181	43.15868
IB16	Bilgi Pano:Gevaş			38.31432	43.11791
	Menua Rotasi Levhaları:				
SM0	Yonca Tepe 3.3km	Bakraçlı 1.9km		38.44858	43.45211
SM1	Bakraçlı 1.3km	Gölardı Köyü 9.6km		38.44715	43.47052
SM2	Bakraçlı 5.2km	Gölardı Köyü 5.7km		38.43166	43.49496
SM3	Bakraçlı 5.5km	Gölardı Köyü 5.4km		38.43219	43.49752
SM4	Bakraçlı 7.4km	Gölardı Köyü 3.5km		38.42889	43.5159
SM5	Gölardı Köyü 6.1km	Rusa Gölü 1.6km		38.47234	43.56613
SM6	Gölardı Köyü 6.3km	Rusa Gölü 1.4km		38.47145	43.56667
SM7	Rusa Gölü 1.5km	Yolaşan 11.7km		38.4576	43.5802
SM8	Rusa Gölü 5.1km	Yolaşan 8.1km		38.43115	43.56685
SM9	Rusa Gölü 5.7km	Yolaşan 7.5km		38.42738	43.56384
SM10	Rusa Gölü 6.8km	Yolaşan 6.4km		38.41823	43.56555
SP2	Rusa Gölü 8.4km	Yolaşan 4.8km		38.40577	43.55996
SM11	Rusa Gölü 10km	Yolaşan 3.2km		38.39543	43.54625
SM12	Rusa Gölü 13km	Yolaşan .2km		38.38268	43.52412
SM13	Yolaşan 2.3km	Çavuştepe 7.6km		38.36455	43.51508
SP1	Yolaşan 4km	Çavuştepe 5.9km		38.3549	43.50331
SP6	Yolaşan 9.9km	Aşağı Kaymaz 12km		38.35117	43.44952
SP4	Çavuştepe 1.9km	Aşağı Kaymaz 6.3km		38.33592	43.44642
SP3	Çavuştepe 2.4km	Aşağı Kaymaz 9.4km		38.33417	43.44224
SP7	Çavuştepe 5.2km	Aşağı Kaymaz 3km	Gürpinar Öğretmen evi .9km	38.33126	43.41457
SP8	Çavuştepe 5.6km	Aşağı Kaymaz 2.4km		38.33106	43.41361
SP9	Çavuştepe 8.2km	Köprüler 11.4km		38.32678	43.38543
SP11	Çavuştepe 8.5km	Köprüler 11.1km		38.32578	43.38265
SP14	Aşağı Kaymaz .6km	Köprüler 10.4km		38.32458	43.37702
SP20	Aşağı Kaymaz 11.1km	Çiçekli 9.9km	Çayırbaşi 1.4km	38.33697	43.28376
SP15	Köprüler 1.4km	Çiçekli 8.5km		38.33183	43.2724
SP16	Köprüler 6.6km	Çiçekli 3.3km		38.35233	43.2303
SP19	Köprüler 7.7km	Çiçekli 2.2km		38.3531	43.21744
SP18	Köprüler 9.9km	Dilkaya 11.5km		38.35372	43.20542
SP21	Çiçekli .5km	Dilkaya 10.9km		38.35644	43.20018
SP29	Çiçekli 3km	Dilkaya 8.4km		38.37305	43.19241
SP23	Çiçekli 4.7km	Dilkaya 6.7km		38.38253	43.19754
SP30	Çiçekli 5.9km	Dilkaya 5.5km		38.38316	43.18732
SP31	Çiçekli 9.3km	Dilkaya 2.1km		38.36412	43.15244
SP32	Çiçekli 10.8kmkm	Dilkaya .6km		38.36271	43.14719
SP34	Dilkaya 4.2km	Gevaş İskelesi 7.5km		38.34152	43.15288
SP35	Dilkaya 10km	Gevaş İskelesi 1.6km		38.30552	43.12712
SP36	Dilkaya 11.3km	Gevaş iskelesi .3km	Gevaş 2.2km	38.3129	43.11564
SP15/2	Köprüler 4.8km	Çiçekli 4.3km	Meryem Donmecer kamp .9km	38.34041	43.24232

Ek 4 Eğitim kursları /toplantılar

Isim	Kimin	saat	Kaç kişi	çeşit	öğretmen
Temel patika temizleme	Patika işçi, yerel dağ kluplar	4	8	Uygulamalı eğitim	KRD personel
Levhalandırma/işaretleme/	Patika işçi,	15	8	Uygula	KRD personel

GPS kullanma	yerel dağ kluplar			malı eğitim	
Güvenlik ve kültür miras koruma	Köylü, girişimciler	6	30	Uygula malı eğitim	KRD personel Jandarma
Ev pansiyonculuk	Köy kadınlar	18	30	Uygula malı ve sınıf eğitimi	Milli Eğitim, CRS personel,
Cittaslow / geleneksel yemekleri	Köy kadınlar	18	30	Uygula malı ve sınıf eğitimi	Milli eğitim, 100 Yüz Yıl üniversitesi
Yerel kültür / tarihi	Köylü	24	30	Uygula malı ve sınıf eğitimi	Muze, 100 Yüz Yıl üniversitesi
Ilk yardım	Yerel kadin ve girişimciler	12	15	Uygula malı eğitim	Milli Eğitim
Iş adamların ana prensepleri (özellikle finansal/vergilendirme, IPARD ve diğer fonları)	Yerel girişimciler	24	15	Uygula malı ve sınıf eğitimi	DKAP, yerel turizmci dernekleri
Bisiklet turizm	Yerel girişimciler	24	10	Uygula malı ve sınıf eğitimi	KRD, bisiklet şirket
Kano turizm	Yerel girişimciler	24	10	Uygula malı ve sınıf eğitimi	KRD, 100 Yüz Yıl spor bölümü
Toplam		169			

Ek 5 Bütçe (Menua Rotası)

İş Tanımı	**Birim**	**Birim fiyat (TL)**	**Toplam fiyat (TL)**	**İlgili kurum**
Eğitim kurs (169 saat x 3 defa x 500/saat; toplantı yeri, ulaşım, öğretmenlik dahil)	169 gün	1500	253500	Üniversiteler/Halk Eğitim

Menua - yol temizleme 107.5 gün x 4 işçilik takım artı ulaşım ve malzemeleri)	107. 5gün	800	86000	Belediyeler
Ayanis - yol temizleme (aynı)	98 gün	800	78400	Belediyeler
Nemrut - yol temizleme (aynı)	127 gün	800	101600	Belediyeler
Dönemeç deltası patika işleri 1.3km x çalışma takımı + malzemeleri)	1.3 km	15000	19500	Orman
Levhalar (1 direk, 2-3 kol, baskı, tasarım ve taşıma)	39 direk	370	14430	Belediyeler
Bilgi panoları (80 x 120cm pano, çift taraflı, tasarım, baskı, taşıma, montaj direkleri dahil)	15 pano	600	9000	Belediyeler
Yaya köprüler (4 demir/tahta yaya köprü x 3-5 m uzunluğu + montaj)	4 adet	30000	120000	Belediyeler
Kamp alanı Meryem Dönemeç ve Aşağı Kaymaz (su, tuvalet, düş, peyzaj)	2 adet	55000	110000	Belediyeler
Menua gölü inşaatçılık (kahve, tuvaletleri, düş, su, bisiklet depolama)	1 adet	160000	160000	Belediyeler/Orman
Menua kanalı dinlenme yeri Su ve oturma yeri x 3	3 adet	5000	15000	Belediyeler/Koruma Kurulu
Kuş araştırmalar 2 hafta yüzey araştırma ve ve rapor	1 adet	60000	60000	Orman
Kuş seyretme kulesi (kilitli; demir); montaj dahil)	2 adet	40000	80000	Orman
Dürbün (adet) (8x42/10x42) Opticron Imagic	4	2000	8000	-
Bisiklet (kaliteli Kron markası dağ bisiklet, kiralama için, ve yedek parçalar)	10 adet	1600	16000	-
Kayak kafesi (güvenlik kafesi, depolama için)	1 adet	15000	15000	-
Profesyonel kayak (2 tek, 10 çift; güvenlik ekipman vb. dahil)	12 adet	8000	96000	-
Maraton hazırlık (rota araştırma, işaretleme, vb.)	1 adet	30000	30000	-
Ahlat Kalesi iç kapısı restorasyonu (iç kapısının temizleme/restorasyon)	1	120000	120000	Koruma Kurulu
Menua Yazıtı koruma işleri (yazıtı	1	-	-	Koruma Kurulu

üzerin- de koruma pano, vb.)				
Gürpınar değirmen işleri (değirmen inşaatçılık ve çalışma için hazırlık)	1 adet	400000	400000	Koruma Kurulu
Çavuştepe patikaları vb. (2.4km x döşemeli taşları)	2.4 km	15000	36000	Koruma Kurulu
Menua kanalı örnek restorasyonu (500m örnek restorasyonu)	500 m	800	400000	Koruma Kurulu